

1982/83:140

Torsdagen den 5 maj em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

17 § Statens järnvägars verksamhet, m. m. (forts. från prot. 139)

Fortsattes överläggningen om trafikutskottets betänkanden 1982/83:15 och 18.

Anf. 90 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Skall nedlagda järnvägslinjer bli cykelvägar, eller skall spåren finnas kvar för museiändamål? Därom tvistar socialdemokrater och moderater i Skaraborgs län. De båda partierna har nämligen det gemensamt att de är ljust intresserade av person- och godstrafik på järnvägarna.

I ett län som vårt – det mest decentraliserade i landet – har självfallet järnvägsförbindelserna en särskild betydelse. De är förutsättningen för ett väl differentierat och spritt näringsliv. I framtiden kommer detta trafikmedel att bli än attraktivare som transportalternativ eftersom järnvägstrafiken är både miljövänlig och energisnål. Den drar endast en sjundedel av den energi som åtgår till landsvägstransporter. Järnvägar har dessutom fördelar ur trafiksäkerhetssynpunkt. De bör vara stommen i trafiknätet.

Redan vid 1979 års trafikpolitiska beslut stred centerpartiet för att de banor som då var i trafik skulle tillhöra riksnätet och därmed få en rättvis del av upprustningen. Socialdemokraternas och moderaternas motstånd mot detta har gjort att Skaraborgs järnvägsnät nu är allvarligt hotat.

För oss i centern är det självklart att i stället för denna järnvägsfientliga och landsbygdsfientliga inställning bör det ske en offensiv satsning också på linjer som inte tillhör stambananätet. Vi kan visa exempel från Skaraborg på att det finns möjligheter till förbättringar. Hos oss gäller länskortet också på tåg. Resandet har på 17 månader ökat med inte mindre än 213 %. Det visar att det går att öka resandefrekvensen och göra både företagsekonomiska och samhällsekonomiska vinster. Genom upprustning och bättre marknadsföring kan järnvägen konkurrera framgångsrikt med andra transportmedel.

Eftersträvar man däremot att lägga ned järnvägslinjer, gör man som

socialdemokrater och moderater vill, dvs. om järnvägen läggs ned och ersätts med buss, får man bidrag, annars inte. Fast efter fem år upphör det bidrag som motsvarar beräknad förlust vid fortsatt järnvägstrafik.

I centermotionen 971 från Skaraborg vill vi att järnvägslinjerna Skövde-Karlsborg, Falköping-Landeryd, Gårdsjö-Håkantorp och Forshem-Göteborg-Nossebro skall tillhöra riksnätet och ges en upprustning. För den senare delen, som nu är smalspårig, framhåller vi möjligheten att införa ett nytt system, det s. k. rullbockssystemet, för överföring till normalspår.

Majoriteten i utskottet avvisar samtliga motionskrav. I reservation nr 7 däremot, som utskottets centerledamöter står bakom, tillgodoses våra önskemål om att de nämnda bandelarna skall ingå i riksnätet. Det innebär då samtidigt krav på att dessa banor skall rustas upp. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 7 och i övrigt de reservationer som centerledamöterna står bakom.

Jag konstaterar slutligen att samtliga Skaraborgs socialdemokratiska ledamöter i motion 1069 i siffror visat att starka skäl talar för att järnvägen Karlsborg-Skövde överförs till riksnätet. De kräver därför att så sker. Då utskottets socialdemokratiska ledamöter inte vill tillstyrka motionskravet, torde det innebära att våra socialdemokratiska kolleger från länet måste rösta på centerreservationen.

Anf. 91 NILS NORDH (s):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande 1982/83:15 behandlar bl. a. ett överförande av vissa av SJ:s bandelar till annan huvudman, nämligen länstrafikbolagen.

Enligt utskottet är det naturligt att *en* huvudman ansvarar för all persontrafik inom regionen, oavsett om den sker med tåg eller med buss. Utskottet framhåller också att där länshuvudmännen anser att rälsbunden personbefordran bäst gagnar regionens invånare samtidigt som det är den samhällsekonomiskt bästa trafiklösningen, även om det råkar vara en nedläggningsprövad bandel, skall transportrådet initiera förhandlingar mellan SJ och berört länstrafikbolag.

I såväl propositionen som utskottsbetänkandet framhålls att grundprincipen för dessa förhandlingar skall vara att en överenskommelse om skälig ersättning till SJ skall komma till stånd. I detta sammanhang pekar utskottet även på att resurser skall ställas till SJ:s förfogande för att SJ skall kunna upprätthålla standarden på den bandel som skall vara kvar.

Herr talman! Detta var litet om vad utskottet har sagt.

Så några ord om persontrafiken på bandelen Jönköping-Vaggeryd. Länstrafikbolaget gjorde i samband med att bolaget bildades 1980 en utredning om resefrekvensen på bandelen. År 1982 gjordes en förnyad mätning, och då konstaterades att nästan en fördubbling hade skett och att denna tendens sannolikt kommer att förstärkas ytterligare.

Detta skulle vara skäl nog för att behålla den här linjen. Utskottsbetänkandet och Länstrafikbolagets utredning gör att vi för vår del förutsätter att personbefordran på bandelen Jönköping-Vaggeryd kan bibehållas.

Herr talman! Med anledning av denna förutsättning vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande 1982/83:15.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

Anf. 92 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Trafikutskottet har i sitt betänkande 1982/83:15 redovisat en motionsslakt av en omfattning som troligen skulle stå sig väl i Guinness rekordbok.

Det mycket stora antalet motioner – 81 stycken – visar att det rör sig på folkdjupet när det gäller dessa frågor, och bakom de flesta motionerna finns ett brett folkligt engagemang.

Bland de motioner som behandlas i betänkandet är två centermotioner – 1982/83:473 och 1982/83:2128 i motsvarande del – om Öresundsförbindelserna. Denna fråga är en stor fråga för sig, som därför borde behandlats i sitt särskilda sammanhang. Motionerna har emellertid anknytning till den spårbundna trafiken och det är, såvitt jag förstår, därför de behandlas i detta betänkande.

Beträffande motionerna under rubriken "Öresundsförbindelserna" anser utskottet "att, i avvaktan på regeringens ställningstagande till pågående eller nyss avslutat utrednings- och översynsarbete samt i avvaktan på resultatet av aviserade överläggningar i frågan mellan de svenska och danska regeringarna, samtliga nu behandlade motionsyrkanden bör kunna lämnas utan särskild åtgärd från riksdagens sida."

Ordet *bör*, i den här citerade utskottstexten, vittnar om en viss otålighet från utskottets sida över att än en gång behöva vila på hanen i avvaktan på regeringens ställningstagande.

Vi har länge fått vänja oss vid att leva med ständiga uppskov med beslut i frågorna om Öresundsförbindelserna, och det tycks vi få göra en god tid framöver också. Detta gäller såväl brofrågan som färjeförbindelserna, eftersom de hänger så intimt samman. Det är mycket otillfredsställande att vi så här länge skall behöva dras med en sådan situation.

När den nye kommunikationsministern tillträdde i höstas, lovade han att snabbt ta itu med dessa frågor och aviserade att en uppdatering av tidigare utredningsmaterial skulle ligga klar strax efter nyår. Därefter skulle han träffa sin danske kollega för överläggningar. Nu aviseras uppdateringen vara klar först någon gång i höst.

Det tycks nu vara så – att döma av en spalt i Sydsvenska Dagbladet i lördags – att de båda kommunikationsministrarna leker någon slags ofrivillig kurragömmalek med varandra ända sedan i höstas. Bl. a. har olyckligtvis sjukdom funnits med i bilden på båda sidor. Denna vecka är den danske kommunikationsministern i Stockholm, men nu är Curt Boström sjukskriven. Jag vill, herr talman, uttrycka en förhoppning om kommunikationsministerns snara tillfrisknande, så att han och hans danske kollega kan ta itu med de här frågorna med friska krafter.

När det gäller brofrågan, så har vi under vintern och våren haft en och annan febertopp i debatten. Det har mest varit i samband med att lokala brosupporters slagit på trumman, nu senast i 1 maj-talen. Annars tycks

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

temperaturen ha sänkts märkbart bland broanhängarna. Det är bl. a. värt att notera att en klar majoritet vid socialdemokraternas Skånekongress tog avstånd från ett brobygge och i stället vill satsa på färjetrafiken.

Det senaste ställningstagandet från dansk sida är att majoriteten inom det danska trafikutskottet för någon vecka sedan gick emot ett brobygge över Stora Bält för att i stället satsa på nya och större färjor. Därmed finns givetvis inte heller stöd från det hållet för en bro Malmö–Köpenhamn.

De beslut jag här har relaterat och som går i den riktning vi inom centern förespråkar bör kunna sätta litet råg i ryggen på dem som planerar för att utveckla färjetrafiken. Detta trots att berörda regeringar dröjer med att förelägga sina resp. parlament underlag för beslut.

Vi får således fortsätta ett tag till att leva med ovissheten om Öresunds-förbindelsernas framtida utformning. Men ett är säkert: vi inom centern återkommer i frågan och arbetar vidare med den målsättning vi angett i våra motioner: Ja till utveckling av färjetrafiken – nej till en Öresundsbro!

Utöver de motioner jag här berört har vi centerledamöter från Malmöhus län väckt två motioner som berör järnvägstrafiken. I motion 1982/83:2128 – med motivering i motion 2126 – påtalar vi nödvändigheten och betydelsen av elektrifiering av järnvägen Malmö–Ystad. Elektrifiering av denna bana skulle betyda mycket dels för Ystads utveckling, dels för utvecklingen av förbindelserna med Polen och Östeuropa. Därmed skulle den också främja en regional balans.

Godstrafikmängden är i dag av sådan omfattning att det nära nog är lönsamt med en elektrifiering av järnvägslinjen. En förbättring av persontrafikservicen med pendeltrafik skulle sannolikt skapa underlag för att göra denna järnvägslinje lönsam. Det borde här finnas förutsättningar att skapa en ekonomisk bärkraftig linje i samverkan mellan SJ och länstrafikhuvudmannen.

I detta sammanhang kan det vara värt att notera att länsstyrelsen i Malmöhus län i dagarna i ett yttrande till Sydöstra Skånes kommunalförbund förordat en sådan satsning, i huvudsak med de motiv vi motionärer anfört i motionen. Länsstyrelsen framhåller särskilt att nu aktuella investerings- och kostnadskalkyler inte bör belastas med kostnader som uppstått för SJ på grund av tidigare satsningar inom SJ som inte gett avkastning.

Även om inte riksdagen fattar beslut i enskilda investeringsärenden, är det både nödvändigt och angeläget att här i riksdagen understryka vikten av att SJ tar sitt ansvar och ser till att en upprustning och elektrifiering av järnvägslinjen Malmö–Ystad snarast sker. Även om länshuvudmännen har sitt ansvar, har fortfarande SJ:s inställning och attityd nära nog avgörande inflytande.

I motion 1982/83:613 anför vi starka skäl för att man skall återuppta persontrafik på linjen Malmö–Sjöbo. I dag bedriver SJ relativt tung godstrafik på sträckan Malmö–Staffanstorps, och denna bandel är i relativt gott skick. Sträckan i övrigt fram till Sjöbo trafikeras däremot inte. För återupptagande av persontrafiken på denna sträcka torde erforderliga upprustningskostnader uppgå till ca 5 milj. kr. i dagens penningvärde och

med utgångspunkt i länsstyrelsens tidigare beräkningar. Vid utsträckning till Tomelilla tillkommer ytterligare ett par miljoner.

Dessa 5 miljoner för sträckan Staffanstorps-Sjöbo skall vi sätta i relation till de ca 70 milj. kr. i dagens penningvärde som den av vägverket projekterade 13 km långa motortrafikleden Malmö-Staffanstorp kommer att kosta. Denna samsyn måste vi ha när vi har att ta ställning till investeringar för trafiken. Från de folkrika tätorterna på sträckan Malmö-Sjöbo har vi i dag en mycket omfattande landsvägspendling som, till en rimlig kostnad, i betydande omfattning skulle kunna föras över till pendeltåg. Dessutom finns där ett ökat underlag för godstrafik. Pengar för onödiga och dyra vägprojekt borde i stället satsas på järnvägstrafik, i synnerhet när det kan göras med de realistiska motiv som vi har anfört i våra motioner. Med en sådan omprioritering skulle vi verksamt bidra till att eliminera ett sådant vägprojekt som det jag här har gett exempel på.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men vi kommer från centerhåll att fortsätta att bevaka dessa frågor för att ta till vara alla möjligheter till förverkligande av vårt mål.

Anf. 93 SONIA THOMASSON (vpk):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande 15 finns många synpunkter och åsikter om vår järnvägspolitik. Många ledamöter har lämnat in motioner om någon bandel som för dem känns viktig.

Fryksdalsbanan – också benämnd Sveriges vackraste järnväg – är bara en liten del av vårt stora järnvägsnät. Ändå betyder den så mycket för de människor som bor i den landsända den berör. Folk som bor i en glesbygd som en gång var mer befolkad, som en gång gav folket utkomstmöjligheter i hemorten men där man tvingats se en negativ utveckling, är oerhört beroende av att åtminstone kunna ta sig dit. Fryksdalsbanan ger denna möjlighet. Den har t. o. m. haft en mycket gynnsam utveckling vad gäller persontrafiken de senaste åren. Allt fler har kommit underfund med att järnvägen erbjuder en möjlighet, att man inte alltid måste använda bilen. Givetvis har införandet av länskort i Värmland bidragit till detta, och utvecklingen är nu positiv. En speciell kommitté för Fryksdalsbanans bevarande har också bildats. I den finns representanter för de olika kommuner som finns längs bandelen.

Människorna i en glesbygd har ofta en svår situation när det gäller att kunna utnyttja kollektiva transportmedel. Oregelbundna arbetstider och glest mellan stugorna gör att bilen tyvärr ofta måste bli ett alternativ. När det nu ändå visar sig att, som jag nämnde tidigare, Fryksdalsbanan verkligen är bra utnyttjad, är det ju av största vikt att den lever kvar utan att man känner hotet om nedläggning.

Även för turismen är "Sveriges vackraste järnväg" av vikt. Många semesterfirare njuter någon timmes avkoppling, och de tågvärdinnor som sommartid är med på tågen är också de ett positivt inslag. För en glesbygd är ju turismen ett viktigt komplement, och varje detalj som kan inverka positivt på denna är värdefull.

Nr 140

**Torsdagen den
5 maj 1983**

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

För många ungdomar som ännu inte har uppnått körkortsåldern är Fryksdalsbanan också ett alternativ. Kanske är den ett sätt att visa vår ungdom, som i dag tyvärr ofta vill vara bilburen, att det finns möjligheter att komma fram utan den många gånger både dyra och miljöfientliga bilen.

En annan järnvägslinje, Nordmark-Klarälvens järnväg, NKIJ, svarade fram till 1964 för en livlig persontrafik. Linjen sträcker sig från Hagfors via Munkfors, Deje, Forshaga och Karlstad till Skoghäll. Persontrafiken på denna sträcka lades ned 1964, och detta fick givetvis negativa verkningar för den berörda delen av Värmland. Kommunerna längs banan har krävt att persontrafiken skall återupptas. Planer har funnits på att riva upp rälsen mellan Deje och Karlstad, alternativt lägga NKIJ i "malpåse".

Länsstyrelsen i Värmlands län har gjort en utredning, där man har kommit fram till att NKIJ-banan bör bevaras så att trafiken kan tas upp, men att det f. n. inte är aktuellt att återuppta vare sig person- eller godstrafik på sträckan Deje-Karlstad. Detta torde väl i realiteten betyda att någon upprivning av rälsen inte sker, och detta i sin tur att järnvägslinjen i sin helhet finns kvar. Med sträckan oförstörd finns också möjligheten att återuppta persontrafiken. NKIJ-banan betyder liksom Fryksdalsbanan mycket för människorna i dessa bygder.

Det kommer säkert att finnas anledning att återkomma till den här frågan.

Anf. 94 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det är inte vart år som det byggs en ny järnvägsstation i vårt land. I Jönköping pågår f. n. byggande av ett nytt stationshus och ombyggnad av spår, perrong och tillhörande gatuområde. Denna gemensamma satsning av SJ och Jönköpings kommun på järnvägen kostar totalt 55–60 miljoner. Det nybyggda stationshuset och det ombyggda spårområdet skall förbättra servicen för de tågresande till och från Jönköping. Från Jönköping utgår banor mot Falköping, Nässjö och Vaggeryd. Samtliga tre bansträckningars framtid kommer att påverkas negativt om riksdagen i dag följer utskottsmajoritetens förslag. Det skulle verkligen vara beklagligt, med tanke på den stora satsning som nu sker i Jönköping.

Regeringen och majoriteten i trafikutskottet vill flytta bandelarna Jönköping-Falköping och Jönköping-Nässjö från affärsbananätet till det ersättningsberättigade nätet. De långsiktiga effekterna av ett sådant beslut har tidigare kommenterats i debatten av centerns företrädare i trafikutskottet. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att på den här punkten yrka bifall till reservation 3, som innebär ett avslag på propositionens förslag om en överflyttning.

Jag skall i stället ägna huvuddelen av mitt anförande åt järnvägen Jönköping-Vaggeryd. Denna bandel kom i samband med det olyckliga trafikpolitiska beslutet 1979 att hamna utanför riksnätet och fördes till den grupp av banor där den fortsatta persontrafiken skulle prövas. I propositio-

nen inför riksdagsbeslutet 1979 karakteriserades dessa banor på följande sätt:

Resandefrekvensen beräknades bli låg i framtiden med hänsyn till ett begränsat befolkningsunderlag i de områden som betjänas av bandelen.

Resandeutvecklingen hade varit klart vikande under senare år.

Resorna på banan görs över korta avstånd, och linjen kan inte sägas utgöra någon betydelsefull länk i det interregionala järnvägsnätet.

Järnvägen Jönköping–Vaggeryd uppfyller mycket dåligt dessa tre kriterier. Banan, som är 35 km, sammanbinder länets största tätortsområde med Vaggeryd. Den går i Jönköpings kommun genom ett mer eller mindre sammanhängande tätortsområde och passerar tätorterna Norrahammar, Taberg, Månsarp och Byarum. I samtliga dessa tätorter har betydande nybyggnation skett under senare år.

Banan har regional betydelse eftersom den ansluter till Nässjö–Halmstadsbanan i Vaggeryd. Resande från Värnamo och länets sydvästra delar kan därigenom nå länets centralort med tåg. Banan ingår också som en del i linjen Jönköping–Halmstad. Den bör därför enligt centerns uppfattning behandlas på samma sätt som banan Nässjö–Halmstad, som i dag ingår i riksnätet.

Resandeutvecklingen på banan har under senare år varit mycket positiv. Antalet resor per dag har ökat från ca 200 i mars 1980 till ca 300 i september 1982 – en ökning med 50 %. Resandet har fortsatt att öka ytterligare i år, så att man bl. a. på morgonturen inte längre har plats för alla i motorvagnen utan måste ordna med sidotrafik. Att länskortet gäller också på järnväg har säkert haft stor betydelse för denna resandeutveckling.

Den arbetspendling som i dag förekommer på banan från Vaggeryd till Jönköping kan förväntas öka efter sommaren på grund av att sysselsättningsläget i Vaggeryd försämrats ytterligare genom nedläggningen av sulfatfabriken.

Länsstyrelsen och länsstrafikbolaget i Jönköpings län har tillsammans genomfört en utredning om persontrafiken på länets järnvägar. När det gäller banan Jönköping–Vaggeryd visar utredningen att alternativet persontrafik med tåg är att föredra framför en övergång till busstrafik, såväl servicemässigt som samhällsekonomiskt.

Jag har med anledning av järnvägens läge och betydelse för bygden samt på grund av att starka skäl talar för en fortsatt persontrafik på banan i min motion nr 466 yrkat att järnvägen Jönköping–Vaggeryd åter förs till riksnätet. Tyvärr får jag inte stöd för denna uppfattning hos trafikutskottets majoritet bestående av socialdemokrater, moderater och folkpartister. I en reservation till betänkandet har däremot centern och vpk ställt sig bakom detta krav.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till min motion 466 och reservation 7 om riksnätets omfattning.

Nr 140

**Torsdagen den
5 maj 1983**

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Anf. 95 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! De överläggningar som nu skall föras mellan staten och de regionala huvudmännen för trafiken måste kännetecknas av öppenhet, förtroende och samarbetsvilja. Det är viktigt att de regionala huvudmännen ges ett avgörande inflytande på hur lokaltrafiken skall utformas. Förhandlingarna får inte låsas på grund av ensidiga och stelbenta kalkyler som inte tar hänsyn till de lokala variationer som kan finnas när man bedömer olika järnvägslinjers lönsamhet.

Det är säkert så att transportrådet och SJ behöver allehanda nyckeltal och generella beräkningsmetoder för att rätt kunna bedöma lönsamheten på olika delar av järnvägsnätet. Risker är emellertid att ett alltför envist fasthållande vid olika normtal leder fel vid bedömningen av en enskild järnvägssträcka. Det kan finnas skäl att för en viss sträcka ta hänsyn till lägre underhållsbehov, lägre nyanskaffningsbehov, huvudmäns och kommuners möjlighet att svara för viss del av banunderhåll, etc. Det är inte alltid som en sådan flexibilitet i synsätt låter sig överföras till siffror i ekonomiska kalkyler. Sådant måste SJ och transportrådet ta hänsyn till i förhandlingarna med huvudmännen för den regionala trafiken innan man låser sig för ett visst pris för att upprätthålla järnvägstrafik på en viss sträcka.

Under rubriken "Prövnings- och ersättningsregler för lokal och regional persontrafik" säger utskottet i ett svar på en motion att "SJ så långt möjligt" bör "redovisa intäkts- och kostnadsförändringar som beräknas uppstå om avtal träffas. Redovisningen av kostnader för särskilda resurser skall ske enligt av SJ och huvudmännen på förhand överenskomna principer. Huvudmännen skall ha rätt att granska redovisningen och det underlagsmaterial som ligger till grund för den.

För att de angivna riktlinjerna för huvudmännens ersättning till SJ skall kunna följas är det enligt utskottets mening nödvändigt att huvudmännen ges god insyn i SJ:s beräkningsunderlag." Därför "förutsätter utskottet att så kommer att ske".

Jag vill, herr talman, notera att detta skrivs ut så klart till ledning och efterrettelse för de förhandlingar som nu kommer att ske.

Det har i debatten förekommit alltför mycket av påståenden om försök till styrning från de statliga representanternas sida till förmån för busstrafik och till nackdel för persontrafik på järnväg. En sådan styrning skulle verka förödande för tilltron till SJ och statens vilja att medverka till en samhällsekonomiskt och regionalt rimlig trafikstruktur. Här måste verkligen gälla att ta till vara decentraliseringens möjligheter. Det är viktigt att ansvaret – både det verkliga och det formella – får ligga hos de regionala trafikbolagen. Därför är det också lika felaktigt att nu kräva att riksdagen skall tillmötesgå alla motionskrav på att föra över bansträckor till riksnätet – med det enda kriteriet att en motion skulle ha väckts just till detta riksmöte.

I motion 1428 har Kenth Skårvik och jag pekat på det ökande behovet av en väl fungerande och utbyggd kollektivtrafik i Göteborgs storregion. Framför allt är det arbetsresorna från de yttre kommunerna som har ökat.

Det omdömet gäller i hög grad min hemkommun Alingsås.

Vi har i motionen visat att det i dag finns fungerande pendeltågstrafik mellan Göteborg och Alingsås, och det borde leda till förutsättningar för att kunna inrätta sådan också på andra sträckor, t. ex. Kungsbacka–Göteborg och Stenungsund–Göteborg.

Risken finns dock att t. ex. trafiken Göteborg–Alingsås äventyras på grund av för stora krav från SJ:s sida när avtalet för denna sträcka nu löper ut.

I olika sammanhang hävdas hur viktigt det är att begränsa privattrafiken i miljö- och trafiksäkerhetshänseende. Det är då angeläget att man ger rimliga ekonomiska villkor för en smidig kollektivtrafik – i det här fallet pendeltågstrafik – när de praktiska förutsättningarna redan finns.

I motionen kräver vi en utredning och utvärdering av de fördelar som det innebär för samhället att upprätthålla pendeltågstrafik på de bansträckor jag angivit.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till motionen 1428.

Anf. 96 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Dal-Västra Värmlands järnväg sträcker sig mellan Mellerud och Arvika och passerar också genom Bengtsfors, Årjängs och Eda kommuner. Banan är 164 km lång och invigdes 1928. Hotet om nedläggning har vilat över banan under åtskilliga år. Därmed har inga offensiva satsningar utförts, utan pessimismen har bidragit till ett eftersatt underhåll, med nedsatta hastigheter och minskat axeltryck som följd. Det har blivit sämre service år från år, stängda stationer osv.

Vi som bor längs banan borde ha bättre nytta av den, bättre tidtabeller och bekvämare tåg, en bättre samordning, som skulle ge fler resande och därmed ökad lönsamhet.

I dag går landsvägsbussar ungefär på samma tider som tågen. Varför kan inte de komplettera varandra, i stället för att konkurrera? Nu blir det inte lönsamt för någon. Jag skulle tro att det finns många sådana banor i detta land.

Kraven från allmänheten och en motion i kommunfullmäktige i Bengtsfors bidrog till att det 1980 bildades en kommitté, där samtliga fem berörda kommuner ingår med kommunala representanter. Kommitténs målsättning är att banan skall vara kvar som transportled och därmed bidra till kommunernas utveckling. I det syftet har kommittén nyligen beställt en utredning om bl. a. banans utvecklingsmöjligheter.

Fyra av de fem berörda kommunerna ingår i stödområde C. Vikande sysselsättning, befolkningsminskning och successivt minskat underlag för offentlig och privat service har under en lång rad år varit de största problemen för dessa kommuner. Enligt min bedömning har järnvägen spelat en viss roll för de industrilokaliseringar som skett. En järnvägsförbindelse med både person- och godstrafik har utan tvivel ett stort värde vid nyetableringar. Utan järnvägen hade förmodligen situationen i dag varit ännu dystrare.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Banan passerar genom DANO-området, som i den fysiska riksplanen anges som ett område av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Det är självfallet av helt avgörande betydelse att de turistanläggningar som finns lätt kan nås med kollektiva transportmedel. Eftersom järnväg i detta avseende är säkrare än landsväg är det angeläget att persontrafiken på denna bansträcka finns kvar.

Kerstin Andersson och jag har i år väckt en motion, nr 471, om Dal-Västra Värmlands järnväg. Vi kräver att banan skall återföras till riksnätet. Banans överlevnadsmöjligheter skulle därmed enligt vår mening bli betydligt större än i dag. Vi hoppas självfallet att länshuvudmannen skall ta över driften av banan. Men i dag vet ingen hur besluten kommer att se ut. Däremot vet vi att länshuvudmannens möjligheter är begränsade, och till detta kommer att man i betänkandet ger klara favörer för busstrafiken.

I reservation nr 4 behandlas transportrådets roll. Centern motsätter sig att transportrådet skall delta i förhandlingsarbetet. Enligt utskottet skall rådets uppgifter vara av medlande och förmedlande karaktär. Transportrådets chef har emellertid i massmedia öppet och klart tagit ställning mot de trafiksvaga banorna. I detta läge är det naturligt att känna oro inför utvecklingen, men utskottsmajoriteten känner tydligen inte någon sådan oro.

Regeringen väljer en raffinerad metod för att få de trafiksvaga banorna nedlagda. Om inte SJ och länshuvudmannen kan komma överens, skall trafikrådet till regeringen framlägga förslag om den fortsatta driften. Detta förslag kan ju bara bli ett: nedläggning.

Men i praktiken är det länstrafiken och kommunen som har fattat beslutet genom att inte komma överens med SJ.

Den förlust som SJ redovisar för Dal-Västra Värmlands järnväg är kraftigt tilltagen. Vi kan därför helt utesluta möjligheten att kommunerna skulle komma att täcka hälften av underskottet. Därmed är det kommunerna som tvingas säga nej till fortsatt drift.

Detta är således ett mycket raffinerat sätt att decentralisera på.

Lokalt har Skogsdals naturvårdskrets engagerat sig för banan. Man arbetar aktivt med propaganda för ett ökat åkande, och just nu pågår en namninsamlingskampanj.

Herr talman! Jag tar mig friheten att avslutningsvis citera några meningar ur Skogsdalskretsens informationsbroschyr:

”Järnvägen är något mer än ett bekvämt transportmedel. Den är en del av levande bygd. Utan järnvägen försämras förutsättningarna för turism och näringsliv. Utan järnväg hamnar vårt hörn av Sverige ännu lite längre bort. Glesbygden blir ännu lite glesare. Det är bäddat för fortsatt avfolkning. Hotet mot vår järnväg är ett hot mot vår bygd. Därför angår DVVJ:s framtid också dig som aldrig åker tåg.”

Jag tycker att dessa meningar säger mycket. De är informativa, de är vädjande, ja, ett nödrop från verkligheten.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till motion 471, som tillstyrks i reservation 7 under punkt 10 i.

I detta anförande instämde Kerstin Andersson (c).

Anf. 97 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Debatten har i många stycken kretsat kring frågan om huruvida vi nu står inför en omfattande järnvägsnedläggelse eller inte. Trots tappra försök från socialdemokratiskt håll att bevisa att så inte är fallet kan jag fortfarande inte förstå annat än att vi, när kammarens ledamöter om en stund är redo att fatta beslut, förmodligen står inför den största järnvägsnedläggningen någonsin i Sverige, om utskottsmajoritetens hemställan bifalles. Helt klart är att 200 mil järnväg kommer att läggas ner, om regeringen och transportrådet får som de vill. På annat sätt går det inte att tolka propositionens innehåll och officiella uttalanden som gjorts av bl. a. transportrådets generaldirektör.

Det socialdemokratiska regeringsförslaget i propositionen utgår helt klart ifrån att erbjuda länshuvudmännen sådana ekonomiska villkor att de inte har några reella valmöjligheter, och då är ju en nedläggning oundviklig.

I debatten har nu från socialdemokratiskt håll gjorts gällande att de ekonomiska villkoren inte skulle vara så ofördelaktiga som alla tidigare uppfattat dem. Det reguljära statsbidraget till busstrafik skulle utgå även om länshuvudmännen väljer att fortsätta med järnvägsalternativet. Det är en nyhet och i så fall en reträtt från socialdemokratiskt håll, och det är väl det man försöker få folk att tro. Men tyvärr är reträtten på intet sätt tillräcklig för att man skall kunna undvika en omfattande järnvägsnedläggning. Det är bara, som man brukar säga på fotbollsspråk, en fint.

Låt mig ta ett exempel som visar detta. Det berör en av de aktuella järnvägarna, nämligen bandelen Bjärka/Säby-Västervik. Enligt regeringsförslaget i propositionen skulle länshuvudmännen få betala 6 milj. kr. i driftskostnad på ett år, om man valde att behålla järnvägen. Väljer man i stället att lägga ner järnvägen och gå över till kollektiv busstrafik, erhåller man i runt tal 8 milj. kr. i statsbidrag, en skillnad mellan alternativen på 14 milj. kr. under ett år till järnvägens nackdel – således i ena fallet en kostnad på 6 milj. kr., i andra fallet ett bidrag på 8 milj. kr.

Enligt utskottets förslag skulle man nu om man väljer att behålla järnvägen få det reguljära statsbidraget för busstrafik. Det innebär i runt tal ett maximalt bidrag under ett år på en halv miljon kronor. Denna summa, en halv miljon kronor, skall sättas i relation till den totala skillnaden på 14 milj. kr. mellan alternativen. Det är den halva miljonen i förhållande till de 14 som socialdemokraterna i dag försöker göra till en så radikal förändring av regeringsförslaget. Den är ju i stort sett negligierbar i detta sammanhang.

Herr talman! Fortfarande kvarstår samma klara nedvärdering från socialdemokraterna av järnvägstrafiken i förhållande till den kollektiva busstrafiken på landsväg. Med fullt fog kan man fortfarande säga att länshuvudmännen blir mutade av socialdemokrater och moderater att lägga

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

ner sina järnvägar, därför att de inte har råd att tacka nej. Det som har hänt i dag är att mutan har ändrats från tidigare 14 milj. kr. till 13.5 milj. kr. Den prioriteringen till järnvägens nackdel gör socialdemokrater och moderater i en tid då man behövde minska oljeimporten, öka sysselsättningen här hemma och förbättra handelsbalansen genom att snarare rusta upp och bygga ut järnvägsnätet.

Läggs dessa 200 mil järnväg ned tillsammans med de godsbanor som förmodligen då också kommer att dras med, handlar det om att rasera en sjättedel av vårt nuvarande järnvägsnät. Det kan ändå inte vara den allmänna uppfattningen i det här landet. De många motionskraven mot regeringens förslag i denna fråga tyder på att det heller inte är så. Det bestyrks också av de tiotusentals namnunderskrifter som jag kan hänvisa till från befolkningen i de områden som berörs av besluten beträffande dels järnvägen Bjärka/Säby–Västervik, dels järnvägen Växjö–Västervik. Frågan om dessa båda järnvägslinjer behandlas i motionerna 468 och 624.

Västervik har i dag förbindelse dels norrut till stambanenätet via järnvägen Västervik–Bjärka/Säby–Linköping, dels västerut via järnvägen Växjö–Västervik. Läggs de båda järnvägslinjerna ner, kommer inte bara Västervik utan hela nordöstra delen av Kalmar län och angränsande områden i Östergötland att helt sakna järnvägsförbindelser i framtiden. Det innebär således att Västervik kommunikationsmässigt i framtiden hotas av total isolering.

Herr talman! Trafikuskottets ordförande Kurt Hugosson sade tidigare i debatten att järnvägen skall vara stommen i trafiknätet. Det är riktigt, men jag måste säga att detta påstående klingar falskt i våra öron, om man inte samtidigt är beredd att säga att järnvägarna som ansluter sig till Västervik skall föras till riksbanenätet. Blir Västervik helt utan järnväg, kommer det naturligtvis inte enbart att få negativa konsekvenser ur kommunikationssynpunkt för människorna som bor i det aktuella området och för dem som skall resa dit och därifrån. Det kommer också, och framför allt, att få mycket allvarliga konsekvenser för näringslivets möjligheter att utvecklas, för sysselsättning och service samt över huvud taget för möjligheterna till utveckling och framåtskridande i det här aktuella området.

Det kan inte vara i överensstämmelse med solidaritet och jämlikhet landsdelar emellan att utforma trafikpolitiken på ett sådant sätt, att hela bygder blir helt utan möjlighet att på rimligt avstånd ha en järnvägsförbindelse. Förslaget innebär att regeringen undandrar sig ansvaret för en regional balans, eftersom kommunikationerna är en viktig stomme när det gäller att skapa denna balans.

Läggs dessa båda järnvägar ner, äventyras dessutom de interregionala kollektiva trafikförbindelserna under sommartid till Gotland via färjan Västervik–Visby.

Bandelen Växjö–Västervik är den sista smalspåriga järnvägen i landet. Som sådan har den inte minst ett kulturhistoriskt värde. Initiativ till olika aktiviteter för att öka turistintresset för banan i det här avseendet har tagits vid flera tillfällen. Dessa har givit ett mycket lyckat resultat. När det gäller turismen och dess utveckling skulle en nedläggning av banan Växjö–Väster-

vik inte bara få negativa konsekvenser för här berörda aktuella initiativ och inkomster för berörda kommuner i anledning därav, utan också för turistutvecklingen i det primära rekreationsområde i Västerviks kommun och södra Östergötland som genom järnvägen Växjö-Västervik har förbindelse med inlandet och västra Sverige. Järnvägen Växjö-Västervik utgör också den naturliga kollektiva förbindelsen för turistresande mellan inlandet, västra Sverige och Gotland.

Herr talman! Beträffande övriga motiveringar vad gäller de båda järnvägslinjer som jag här har berört, ber jag att få hänvisa till motionerna i fråga, och beträffande bandelen Bjärka/Säby-Västervik också till de motiv som Arne Andersson i Gamleby tidigare anfört i debatten.

I motion 624, med Erik Wärnberg som första namn, yrkas att bandelen Bjärka/Säby-Västervik tillförs riksbanenätet, och i motion 468 yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för att järnvägslinjen Västervik-Hultsfred-Växjö hänförs till SJ:s riksbanenät, på vilket gods- och persontrafik skall behållas.

I reservation nr 7 hemställer reservanterna Claes Elmstedt, Rune Torwald och Sven Henricsson att motionerna 468 och 624 skall bifallas. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7. I det yrkandet ryms också det bifallsyrkande till motion 624 som Arne Andersson i Gamleby tidigare har framställt.

Anf. 98 RUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i debatten om enskilda banor och enskilda objekt. Men efter att ha hört den här domedagspredikan – som är en av de yppersta som jag har hört i den här kammaren – måste jag säga att om, som talaren säger, bandelen Bjärka/Säby-Västervik har så stor betydelse ur transportsynpunkt, är jag övertygad om att den kommer att tillföras riksnätet, vilket utskottet också ger utrymme för.

Anf. 99 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill också instämma i den övertygelsen.

Anf. 100 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till alla de reservationer som är undertecknade av utskottets centerpartister, bl. a. därför att de – om de vinner gehör – kommer att stärka huvudmannens ställning inför diskussioner med statsmakten, ofta i form av transportrådet, beträffande val av framtida trafikform för olika sträckor.

Det är av flera skäl nödvändigt att öka länshuvudmannens påverkansmöjligheter. De har år 1979 ålagts ett ansvar som är svårt att uppfylla om de hela tiden skall slå ifrån underläge. Länshuvudmännen är givetvis de som bäst känner behoven och förhållandena, så deras ord bör också få väga tyngre.

Som ledamot sedan tio år tillbaka av en huvudmannastyrelse vill jag något vittna om hur vi upplever situationen i dag när vi skall ta vårt trafikpolitiska

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

ansvar. Ett problem sedan gammalt har varit SJ:s starka ställning i förhandlingar. SJ har vägrat att redovisa siffermaterial som underlag för påståenden osv. Det blir bättre i framtiden, även med utskottsmajoritetens skrivning – och det tycker jag är mycket bra. Men nu upplever vi att transportrådet inte bara har övertagit SJ:s förhandlarroll utan dessutom utvecklat ännu mer sofistikerade påtryckningsmetoder än SJ någonsin hade tillgång till. Transportrådet administrerar nämligen som bekant statsbidragen till persontrafik på landsväg.

Vad som i dag vore till allra största fördel för persontrafikens utveckling i Sverige är inte fler nedläggningar av persontrafik genom tåg utan kanske snarare nedläggning av transportrådet. Transportrådet uppträder nämligen *med alltför stor, i förutfattade meningar grundad, auktoritet*. Det är inte lätt för enskilda länshuvudmän att klara en diskussion med transportrådets företrädare.

Docenten i nationalekonomi vid Göteborgs universitet Bo Sandelin visar dessutom i en artikel i gårdagens Göteborgs-Posten att transportrådets objektivitet på goda grunder kan ifrågasättas när det gäller beräkningsmetoder, t. ex. vad som är nominal- kontra realränta. Detta är givetvis mycket allvarligt.

Transportrådet ger alltså direktiv och förutsättningar till utredningar. Men blir inte resultatet det av transportrådet förväntade, då underkänns utredningen. Så borde det inte få vara.

Givetvis ser vi från länshuvudmannens sida också med största allvar på den kostnadsöverbältring som pågår från staten till kommuner och landsting i samband med nedläggning av tågtrafik. Kortsiktiga dagsekonomiska överväganden, främst ur statsmaktens synpunkt, väger i dag alltför tungt. Jag menar att också miljöfrågor, energiförbrukning och trafiksäkerhet måste tas in i bedömningarna. Då blir det inte lika lätt att motivera nedläggningar.

Jag skall, herr talman, vid detta tillfälle inte ta upp tiden med att argumentera för de i mitt hemlän nedlägningshotade persontrafiksträckorna. Självfallet anser jag att bandelarna Örebro–Svartå och Ställdalen–Kil skall användas till persontrafik. Spåren skall ju dessutom finnas kvar av olika skäl – för godstrafik och av beredskapsskäl. Så den eventuella samhällsekonomiska vinsten av nedläggningar av trafiken torde i dessa relationer vara ytterst svår att påvisa.

Det bästa sättet att slå vakt om nedlägningshotad persontrafik på järnväg är att stödja de till utskottsbetänkandet fogade centerreservationerna. På det sättet stärks också länshuvudmannens ställning – och det är viktigt.

Anf. 101 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! För att medverka till att vi så snart som möjligt kan gå till beslut skall jag ansluta mig till de allmänna principer och synpunkter som har anförts av Rune Torwald och Claes Elmstedt i denna debatt. Men jag har begärt ordet för att säga något om ett par Värmlandsmotioner.

Värmland är ju, som riksdagen väl känner till, ett ur sysselsättningssynpunkt mycket hårt drabbat län. Från centerns sida verkar vi för att skapa

arbete för fler människor. Goda transportmöjligheter är en av de viktigaste förutsättningarna för att lyckas i denna strävan. Skall näringslivet kunna utvecklas, så måste det finnas bra kommunikationer.

Nu hotas flera bandelar av nedläggning. Det kommer att medföra överflyttning av såväl person- som godstransporter till landsväg, vilket i många fall kan medföra stora krav på upprustningar av länets vägnät. Nedläggning av järnvägslinjer betyder försämringar för näringsliv och sysselsättning.

I centerns arbete för fler arbetstillfällen i Värmland ingår satsningar också på turismen. De nu nedläggningshotade järnvägarna är viktiga transportleder för turister. Höjda energipriser kommer att medföra att järnvägstrafiken får ökad betydelse för person- och godsbefordran.

Det har i denna debatt i dag talats mycket om Fryksdalsbanan, och det med rätta. Jag har talat om den banan vid flera tillfällen förut, och jag skall inte upprepa det vid denna sena timme.

Det har också talats om kommunkommittén, som arbetar för att bevara Fryksdalsbanan. Jag vill även säga att det finns en landstingskommitté för Fryksdalsbanans bevarande, som har arbetat länge. Representanter för de olika partierna är med i denna kommitté, och de olika partierna i Värmland har varit ense i denna fråga.

I motion 1982/83:773 av Sigrid Danielsson och Karl-Eric Norrby yrkas att Fryksdalsbanan skall höra till riksbanenätet. Detta är viktigt för en positiv utveckling i Värmland. Jag yrkar bifall till den motionen.

I motion 1982/83:618 med Elvy Nilsson som första namn ansluter sig de socialdemokratiska motionärerna till de krav som tidigare har ställts på överförande till riksnätet av två av de fyra hotade järnvägslinjerna i Värmland. Det är ett krav som vi i centern har arbetat för, men vi har blivit nedröstade.

Jag yrkar bifall även till den motionen.

Summa summarum, herr talman: Dessa mina yrkanden sammanfaller med center-vpk-reservationen 7, som alltså gäller punkten 10 j. Jag yrkar således bifall till den reservationen.

Nr 140

**Torsdagen den
5 maj 1983**

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Anf. 102 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! I eftermiddags berättade Karin Ahrlund härifrån talarstolen om bakgrunden till motionen om statsmakternas medverkan till ett upplåtelseavtal angående stationshuset i Vollsjö. Det låter naturligtvis prosaiskt. Men det är faktiskt inte så illa som texten kan antyda. Stationshuset i Vollsjö är författaren Fritiof Nilssons barndomshem. Det spelar en central roll i hans diktning. Det ligger i en trakt som alla som tycker om hans böcker har lärt känna.

Det är inget vackert hus. Det är förvisso inget byggnadsminnesmärke, och jag är fullt medveten om att Sjöbo kommun vill använda tomten för att bygga något nyttigare än detta hus, i stället för att upplåta det till Fritiof Nilsson Piraten-sällskapet. Men jag känner den här trakten nästan som min byxficka, och jag är alldeles övertygad om att kommunen med största lätthet kan finna

en annan bit tomtmark för den byggnad man skulle vilja uppföra där.

Det är beklagligt att den här motionen har hamnat i detta tekniska utskott och blivit behandlad med den kyla som utmärker tekniker och att inte kulturutskottet har fått yttra sig i frågan.

Herr talman! Jag tycker inte att vi helt skall släppa detta ärende ifrån oss. utan jag vill vädja till trafikutskottet att höra kulturutskottet i den här frågan, och jag hemställer att Karin Ahrlands motion, som tas upp i punkt 31 b i utskottets hemställan, återförvisas till utskottet för fortsatt behandling.

Anf. 103 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har i dag haft en lång och viktig debatt om den framtida järnvägspolitiken i det här landet. Ett stort antal motioner har väckts i anslutning till budgetpropositionen och förslagen om den framtida järnvägspolitiken. bl. a. en motion om att bevara ett stationshus vid en nedlagd järnväg. Stationshuset ligger i en kommun där majoriteten av kommunens beslutande organ inte har något intresse av att bevara den här byggnaden.

Vi har behandlat motionen på ett mycket seriöst sätt. Vi har haft kontakt med berörda parter.

Det har gjorts gällande att denna fråga borde ha hanterats av kulturutskottet.

När motionen väcktes föreslogs från trafikutskottets kansli att frågan skulle hänvisas till kulturutskottet. Kulturutskottets sekretariat sade då att denna fråga inte kunde behandlas av kulturutskottet, eftersom den gällde ett upplåtelseavtal som faller under SJ:s domvärjo.

Vi har inte på något sätt behandlat motionen nonchalant. Vi har tagit ett flertal kontakter. Jag tycker därför att det är nästan litet Grönköpingsmässigt att i anslutning till en seriös debatt om den framtida järnvägspolitiken återremittera en motion som handlar om en järnvägsstation som finns kvar vid en sedan länge nedlagd järnväg. Jag yrkar avslag på Bertil Lidgards förslag om återremiss!

Anf. 104 BERTIL LIDGARD (m) replik:

Herr talman! Jag hoppas att det inte är kännetecknande för Kurt Hugosson att han börjar tala om Grönköping när man råkar komma in på kultur.

Det är typiskt för den här debatten att Kurt Hugosson med eftertryck säger att det handlar om ett gammalt stationshus vid en nedlagd järnväg. Det gör det visst inte! Det handlar om Fritiof Nilssons barndomshem i en trakt som är av central betydelse för en av våra stora berättare. Det är vad det är fråga om – inte ett stationshus vid en nedlagd järnväg.

Anf. 105 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill uppehålla mig vid min motion 1982/83:1947, till vilken jag redan nu yrkar bifall. Motionen handlar om sträckan Eskilstuna–Stockholm samt anslutande bandelen Strängnäs–Åkers Styckebruk. Den senare har i massmedia använts som exempel på en sträcka, på vilken

persontrafiken utvisar så stora förluster att den därför enligt transportrådet borde avvecklas.

Linjen kan emellertid användas också som exempel på något annat, nämligen hur snett man kan komma när man gör bedömningar utifrån de historiska förhållanden som tidigare medfört en dålig resandefrekvens. I detta fall finns det flera förklaringar till att linje gått dåligt. Den främsta orsaken torde dock vara att tidtabellen på linjen Eskilstuna–Stockholm varit helt otidsenlig. Eskilstuna har helt saknat en tidig morgonförbindelse med Stockholm, vilket direkt kan avläsas i andelen utpendlare.

Skälen till de dåliga förbindelserna är dels att spårkapaciteten på sträckan Södertälje–Stockholm är otillräcklig, dels att Stockholms central inte haft kapacitet att svälja ytterligare trafik. Detta förhållande får alltså verkningar längst ut i bansystemet i Sörmland. Nu är arbeten i gång för att bygga ut dels spårkapaciteten, dels Stockholms central.

Mot bakgrund av detta är det litet svårförståeligt att transportrådet föreslagit att persontrafiken skall läggas ned redan från månadsskiftet maj-juni 1983. Detta är visserligen inte utskottets mening, men mig förefaller det mycket olyckligt att man inte gör en bättre underbyggd undersökning av de framtida förutsättningarna för trafiken på bandelen.

Man har nämligen goda skäl att räkna med att såväl person- som godstrafiken kommer att öka väsentligt framöver, för det första genom att antalet arbetspendlare som tar tåget kommer att öka kraftigt vid en bättre tidtabellsläggning, och för det andra genom att enligt undersökningar en potentiell godsmarknad för järnvägstransporter finns i Strängnäs.

En nedläggning av persontrafiken förbättrar naturligtvis inte de ekonomiska förutsättningarna för godstrafiken – snarare tvärtom. Om följden av en slopad persontrafik skulle bli att även godstrafiken försvinner, vilket man har anledning att befara, skulle detta få mycket olyckliga konsekvenser för Strängnäs kommun. Kommunen satsar nämligen sedan lång tid tillbaka på att utveckla den transport- och lagerbaserade sysselsättningen.

Till detta kommer satsningar på att göra Strängnäs till en mäss-, konferens- och utställningsstad. Ett storhotell står sålunda redan färdigt, och det finns långt avancerade planer på ytterligare hotellbyggen för att kunna ta emot en planerad ökad tillströmning av besökare. Det duger således inte att med 1975 års folkräkning för ögonen fatta beslut om framtiden. Det är inte för år 1975 som trafiken skall dimensioneras utan för kommande årtionden.

De allmänna fördelarna med spårbunden trafik jämfört med landsvägs- trafik har tidigare berörts av flera talare. Jag tänker då på trafiksäkerhets- och miljömässiga samt andra faktorer. Jag går därför inte in på det avsnittet. Det går dock inte att komma förbi frågan om hur dåliga kommunikationer påverkar utvecklingen inom en region. Eskilstunaområdet har ju helt allmänt haft – och har fortfarande – en mycket oroande utveckling. Det är ett avfolkningsområde. Inom detsamma återfinnes också ungefär hälften av länets ca 5 400 öppet arbetslösa.

Länsarbetsnämnden har undersökt sambandet mellan kommunikationer och arbetspendling under perioden 1975–1980. För att göra en lång historia

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

kort kan jag med ledning av denna undersökning konstatera, att om Eskilstuna haft en utveckling av arbetspendlingen i samma storleksordning som jämförbara städer såsom Örebro och Västerås, skulle under denna femårsperiod antalet arbetspendlare ha ökat med drygt 1 500 personer. Dessa hade naturligtvis på ett alldeles avgörande sätt kunnat påverka resandefrekvensen på linjen Eskilstuna–Stockholm. Till detta skall då läggas det ökade antal resande från Strängnäs–Mariefredsområdet som skulle ha blivit fallet, om tidtabellen hade medgivit arbetspendling för boende utmed sträckan.

Herr talman! Faktorer av det slag som jag här omnämnt måste vägas in då man skall avgöra hur järnvägstrafiken skall se ut i framtiden. Utskottet anför i sin skrivning om de motioner som berör Södermanlands län att det är en fråga för SJ att anpassa turtätheten på förbindelserna mellan Eskilstuna och Stockholm till utvecklingen på banan. Utskottet förutsätter att de frågor som aktualiseras i motionerna ingående prövas. Det är naturligtvis bra. Till detta skulle jag avslutningsvis vilja tillägga att dessa åtgärder måste få verka under en sådan tid att de hinner ge de resultat som är väsentliga för att kunna göra en riktig slutlig prövning av hur trafiken bör ordnas och ersättningsfrågan lösas.

I detta anförande instämde Tore Claeson (vpk).

Anf. 106 KARIN AIHLAND (fp):

Herr talman! Kurt Hugosson refererar till att detta är en viktig debatt om den framtida järnvägspolitiken och att frågan om Vollsjö stationshus inte hör hemma där. Men det är precis vad jag har sagt. Frågan om Vollsjö stationshus är en kulturfråga, och den hör hemma i en kulturdebatt. Dessutom vill jag tillägga att kulturen har visat sig överleva många järnvägar. Åtminstone kunde ett stationshus få överleva den järnväg som dess värre är nedlagd eller håller på att rivas upp.

Kanske har jag också, herr talman, såsom skåning och halvfärsing litet mera kännedom om de lokala förhållandena än göteborgaren Kurt Hugosson. I Sjöbo kommun pågår fortfarande en debatt om stationshusets vara eller icke vara. Som så ofta i Färs växlar majoriteten i denna fråga. Men det viktiga när det gäller kultur och kulturhus är faktiskt att inte bara företrädare för lokala intressen utan också kulturintresserade människor i hela Sverige får en chans att visa sitt intresse för svensk litteratur och kulturhistoria. Den debatten skulle bättre kunna föras via kulturutskottet. Den skulle inte bli så lång, om ärendet kunde återförvisas och kulturutskottet blev hört.

Jag förstår att trafikutskottet inte har någon varmare känsla för ett gammalt stationshus eller pumphus, även om jag beklagar detta. Men utskottet kunde åtminstone ha så mycket mänsklig känsla att det förstår att vi som tillhör Piratens vänner vill kämpa hårt för det hela.

Kurt Hugosson säger också att det finns avtal med SJ och att SJ är på väg att ta bort huset. Men, herr talman, SJ har sagt ja till att upplåta huset till

Piratensällskapet, som reparerar det gratis, utan kostnader för samhället.

Till sist: Vad är det för fel på Grönköping? Det är lika roligt att läsa om Grönköping som om Kiviks marknad i Piratens böcker.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Anf. 107 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag griper till orda i slutet av denna långa debatt. Jag gör det av flera olika skäl.

Den av mig och alla andra moderater högt uppskattade, vördade och beundrade Bertil Lidgard betecknade trafikutskottets ledamöter som en skara hjärtlösa tekniker. Om han hade lyssnat till debatten tidigare i dag, skulle han ha funnit att vi i själva verket är en samling romantiker och idealister, och i den andan har vi behandlat detta ärende.

Vi har behandlat det motvilligt, därför att vi tyckte själva att det hörde till kulturutskottet men av en allvis överordnad instans tilldömts trafikutskottet. Och vi har, kära fru Ahrland, inte alls tittat på Fritiof Nilsson Piratens barndomshem som ett gammalt stationshus, utan vi har sett på det som just hans barndomshem och velat medverka på det sätt som varit oss möjligt, men det har inte kunnat göras någonting. Det är faktiskt fråga om, som Kurt Hugosson sade, ett överlåtelseavtal rörande SJ:s egendom, och då hör det till trafikutskottet.

Detta har vi vetat, och vi har alltså inte, krasst tekniska och okänsliga för de höga kulturvärden som vi alla är överens om är koncentrerade i Fritiof Nilsson Piratens barndomshem, kastat ifrån oss ärendet med likgiltighet.

Då intet mera nu är att vinna, Bertil Lidgard och Karin Ahrland, föreslår jag att vi inte besvärar vare sig utskott eller kammare med ytterligare utredningar och beredningar av detta ärende, som icke kan berikas av någon mera åtgärd utan är dömt att slutbehandlas av de instanser som ligger närmast till, nämligen de lokala.

Anf. 108 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Den allvisa, överordnade instans som herr Clarkson talar om är denna kammare, som i voteringen har möjlighet att återförvisa ärendet så att det vänliga trafikutskottet kan höra det i saken mera kunniga kulturutskottet.

Om vi gör på det sättet, behöver vi kanske inte fortsätta debatten. Jag litar nämligen på kulturutskottet i det här fallet.

Anf. 109 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag lockade upp herr Clarkson i talarstolen. Det var ändå bra att han gick upp där, för det visar att den här lilla och – jag håller med om det – på sitt sätt obetydliga frågan skär igenom partierna.

Nu när kammaren skall ta ställning till den, hoppas jag att vi skall få det stöd som behövs för att trafikutskottet skall fundera på saken en gång till och

inhämta kulturutskottets synpunkter. Det kostar inte pengar, det kostar inte prestige att bifalla denna framställning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Trafikutskottets betänkande 15

Mom. 1 (finansiell rekonstruktion av statens järnvägar m. m.)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. med 80 röster mot 17 för reservation 2 av Sven Henricsson. 202 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 223 röster mot 77 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (överföring av banor till det ersättningsberättigade nätet)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 63 för reservation 3 av Claes Elmstedt m. fl.

Mom. 5 (transportrådets roll)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 67 för reservation 4 av Claes Elmstedt m. fl.

Mom. 6 (länshuvudmännens ersättning till SJ)

Reservation 5 av Claes Elmstedt och Rune Torwald, som ställdes mot reservation 6 av Sven Henricsson, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 64 för reservation 5 av Claes Elmstedt och Rune Torwald.

Mom. 10 a (inlandsbanan)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 68 för reservation 7 av Claes Elmstedt m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 i (järnvägslinjen Mellerud–Arvika)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Claes Elmstedt m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 10 j (järnvägslinjen Kil–Torsby)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 69 för reservation 7 av Claes Elmstedt m. fl. i motsvarande del.

Mom. 10 l (järnvägslinjen Bjärka/Säby–Västervik)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 83 för reservation 7 av Claes Elmstedt m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 i övrigt (riksnätets omfattning i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 69 för reservation 7 av Claes Elmstedt m. fl. i motsvarande del.

Mom. 12 (anslaget Statens järnvägar)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 17 för reservation 8 av Sven Henricsson.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

Mom. 15 g (järnvägslinjen Borlänge–Malung)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motionerna 615 av Ove Karlsson m. fl., 775 av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del och 1586 av Rolf Rämgård m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

*Statens järnvägars
verksamhet, m. m.*

Mom. 16 (industrispår till Husum)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 22 för reservation 9 av Sven Henricsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17 a (järnvägslinjen Lysckil–Munkedal)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motionerna 599 av Elving Andersson och Kjell Mattsson i motsvarande del, 621 av Kenth Skärvik samt 1953 av Maj Kempe och Sven Henricsson i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 19 (järnvägsinvesteringar i Västerbotten)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 24 för reservation 10 av Sven Henricsson.

Mom. 24 (järnvägsinvesteringar i Södermanlands län)

Utskottets hemställan, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1947 av Kjell Johansson, bifölls med acklamation.

Mom. 27 a (dubbelspår på västkustbanan)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 26 för reservation 11 av Sven Henricsson i motsvarande del.

Mom. 27 b (pendeltågstrafik på västkustbanan)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 11 av Sven Henricsson i motsvarande del samt
dels motion 1428 av Kenth Skärvik och Elver Jonsson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 28 (inlandsbanan)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 22 för reservation 12 av Sven Henricsson.

Torsdagen den
5 maj 1983

*Beskattningen vid
uthyrning av fritidshus*

Mom. 31 b (stationshuset i Vollsjö)

Kammaren biföll med 121 röster mot 177 det av Bertil Lidgard framställda yrkandet om återförvisning av momentet till utskottet för ytterligare beredning. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Återförvisningsyrkandet hade alltså bifallits med erforderlig majoritet, dvs. minst en tredjedel av de röstande.

Mom. 32 (anslaget Ersättning till statens järnvägar för vissa tjänster)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 13 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 18

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1982/83:38 Erkännande och verkställighet av österrikiska domar på privaträttens område (prop. 1982/83:117)

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:33 Anslag på tilläggsbudget III (prop. 1982/83:125 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1982/83:45 Värdering av bostadsförmån i jordbruk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

19 § Beskattningen vid uthyrning av fritidshus

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:46 om vissa frågor rörande beskattningen av en- och tvåfamiljsfastigheter, bostadsrättsföreningar m. m.

Anf. 110 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vårt avlånga land är utomordentligt väl lämpat för rekreation och friluftsliv genom vacker, omväxlande natur med milsvida stränder. Mot bakgrund härav ter det sig knappast förvånande att svenska folket skaffat sig bortåt 700 000 fritidshus.

Det är naturligtvis av nationalekonomiskt intresse att dessa många fritidshus utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. Förbättrade villkor för uthyrning kan medverka till dels att fler svenskar semestrar i Sverige, dels att fler utlänningar semestrar här – allt till glädje för bytesbalansen och för folkhälsan. Nu visar det sig beklagligtvis att benägenheten att hyra ut sitt

fritidshus är mindre i Sverige än i andra länder. Säkerligen är ett av skälen härtill våra skattebestämmelser. Dessa innebär i korthet följande: Fritidshus beskattas i allmänhet efter den s. k. schablonmetoden, f. n. innebärande att 2 % av taxeringsvärdet under 450 000 kr. minus avdrag för skuldräntor skall tas upp som inkomst i deklarationen. Om ett fritidshus hyrs ut för mindre än 4 000 kr. eller mindre än 2 % av taxeringsvärdet så beskattas inte denna hyresintäkt.

Gränsen 4 000 kr. har funnits sedan 1980. År 1961 var beloppsgränsen 1 200 kr. för att år 1974 höjas till 2 000 kr.

Det är knappast troligt att den nuvarande beskattningsordningen för uthyrning av fritidshus ger några större belopp i intäkter för stat och kommun, bl. a. därför att från hyresintäkten får dras kostnader för drift, underhåll och tillsyn i samband med uthyrningen. I stället talar mycket för att beloppsgränsen 4 000 höjs till 8 000 kr., som en enig fritidsboendekommitté föreslagit i betänkande SOU 1982:23. Denna kommittés tanke har förts vidare i en centermotion, väckt under den allmänna motionstiden. Vi moderater i skatteutskottet har tyckt att detta motionsförslag var bra och väl värt att förverkliga, varför vi i en reservation har yrkat bifall till förslaget att höja beloppsgränsen till 8 000 kr.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen till skatteutskottets betänkande.

Anf. 111 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 46 behandlas ett antal motioner rörande beskattningen av en- och tvåfamiljsfastigheter, bostadsrättsföreningar m. m.

Till det här utskottetsbetänkandet har det fogats en reservation av de moderata företrädarna i utskottet. I reservationen tas upp frågan om den skattefria gränsen för inkomster vid uthyrning av fritidshus. F. n. är gränsen, som framgick av Knut Wachtmeisters inlägg, 4 000 kr. I reservationen föreslås nu att man skall höja beloppet till det dubbla, alltså 8 000. Som motiv anføres att en sådan höjning skulle förbättra förutsättningarna för allt fler att få chansen att vistas i fritidshus, förmodligen genom att utbudet av hyresalternativ skulle öka.

Den nuvarande gränsen 4 000 kr. skattefritt fastställdes 1980. Utskotts-majoriteten anser inte att det finns skäl att nu höja den skattefria gränsen på det sätt som föreslagits i reservationen. Vi hänvisar till att den nyligen tillsatta utredningen för översyn av bostadspolitiken har att bl. a. se över beskattningen av schablontaxerade fastigheter. Utredningen är oförhindrad att även uppmärksamma skattesituationen för fritidshus. Till detta kan läggas att den utredning som tagit fram förslaget om en justering av den skattefria gränsen är fritidsboendekommittén. Dess förslag har nyligen remissbehandlats. De bör därefter i sedvanlig ordning prövas i departementet innan man tar slutlig ställning.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (beskattningen vid uthyrning av fritidshus)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 79 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Alkohol vid statlig representation, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:47 om alkoholbeskattningen m. m.

Anf. 112 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! För såväl de enskilda människorna som samhället i stort är det viktigt att vi kraftfullt bekämpar alkoholmissbruket. Det måste främst bekämpas genom att man söker förebygga de orsaker som finns till missbruk, och genom att man gör kraftfulla informationsinsatser, riktade framför allt till ungdomar.

Överdrivna restriktioner och förbud löser inte problemen och kan ibland t. o. m. motverka sitt syfte. Restriktioner och förbud kan ibland skapa spänning – den spänning som ligger i att bryta mot förbud. Restriktioner och förbud kan ibland stimulera till ökad langning.

Vad vi måste göra är att stimulera och stödja enskilda individer att bli så starka att de fungerar på ett bra och frimodigt sätt i samhället. Samhället måste därför stödja och stärka hemmet och familjen. Vi måste se till att skolan utformas så att den tillgodoser och stimulerar elever med olika förutsättningar, olika anlag och olika intressen. Genom en förnuftig ekonomisk politik måste våra ungdomar ges möjlighet till meningsfullt arbete nu och i framtiden. Vi måste föra en sådan bostadspolitik att miljöerna blir tillfredsställande för dem som skall bo där.

Vi måste stimulera till ett ansvarstagande för sig själv. Det innebär att vi måste ge barn och ungdomar stöd att självständigt kunna säga nej till alkoholbruk.

De alkoholrestriktioner som faktiskt är nödvändiga måste vara så välmotiverade att de inger respekt, och då måste de också tillämpas konsekvent. Särskilt viktigt är att bekämpa den langning som förekommer. Därvid har föräldrarna ett stort ansvar.

Skatteutskottet är enigt i flera frågor när det gäller alkoholdebatten. I vissa delfrågor finns emellertid skilda meningar. Frågan om den statliga represen-

tationen, som den första reservationen gäller, kommer att behandlas senare i denna debatt. Jag tänker koncentrera mig till de övriga reservationerna.

Reservation 2 gäller utformningen av den del av dryckesbeskattningen som berör lättvinerna. De målsättningar vi har för alkoholpolitiken syftar, förutom till en begränsning av den totala alkoholkonsumtionen, också till en övergång från starkare till svagare alkoholdrycker. Den lättvinsbeskattning vi i dag har är så konstruerad, genom ett system med grundavgifter och procentavgifter, att prisskillnaden mellan de billigare och de något dyrare vinerna förstärks alltför kraftigt. Det har lett till att bl. a. socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor i en framställning till regeringen har kritiserat dessa regler, som medfört problem. Man hävdar från nämnden att också människor med normala inkomster bör ha möjligheter att köpa kvalitetsviner. Nämnden förmodar nämligen att vinkonsumtionen då blir mer återhållsam och inte enbart sker i berusningssyfte.

Det är en rimlig uppfattning som nämnden nu har uttryckt. Frågan har diskuterats tidigare ett antal år i riksdagen. F. n. är det nämligen så, att de allra billigaste vinerna, om man räknar i andel alkohol, är ur berusningssyfte billigare än vad t. o. m. starköl är. Vi har en situation där mellanprisviner genom skattebelastningens utformning har fått så höga priser att de leder till rätt låg efterfrågan och mindre övergång från starka alkoholdrycker, typ sprit, till vin. Det är alltså emot vad alkoholpolitiken egentligen syftar till.

Det borde därför finnas anledning att ändra på denna beskattningsform, så att man får en lägre – eller möjligen helt avskaffad – procentavgift. För att undvika att detta leder till en total skattelättnad kan man tänka sig att höja grundavgiften. Man kan också vid framtida omläggningar tänka sig att höja skatten något mer än avsett på spritdrycker. Det finns många möjligheter, och det som krävs i reservationen är att riksdagen hos regeringen skall begära successiva förändringar av dryckesbeskattningen i den riktning som har förordats.

Reservation 3 behandlar de problem som faktiskt finns när det gäller servering av alkoholdrycker på restaurang. Genom de relativt sett höga priserna på alkohol vid inköp och de pålägg som måste göras vid hantering på restauranger, har prisnivån kommit att bli så hög att en mycket oroande utveckling kan befaras. Det kan komma att bli mindre konsumtion av alkoholdrycker på restauranger och betydligt mer konsumtion av större mängder alkohol utanför själva restaurangen – kort sagt att man har med sig eget vid restaurangbesök. Det leder oftast till att man i så fall konsumerar mer än man skulle ha gjort på restaurangen.

I en motion till årets riksmöte, nr 1204, har detta problem tagits upp – men det som där föreslås torde inte direkt kunna lösa problemet. För att kunna göra det måste man sannolikt se över skattereglerna för just servering på restaurang.

I reservation 3 hemställs att regeringen skall se över dessa regler för att det skall vara möjligt att bryta den utveckling som vi tycker är mycket oroande.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Den fjärde reservationen gäller etablering av systembutiker. Det finns, som skatteutskottet har redovisat, regler som innebär att i dag i princip varje kommun som så önskar skall kunna få en systembutik etablerad. Men det finns vissa bestämmelser när det gäller avstånd till närmaste systembutik. De avståndsreglerna har visserligen mjukats upp något på senare tid, så att den gräns på 4 mil som tidigare gällt har sänkts till 3 mil.

Men man har inte tagit hänsyn till det som har inträffat i samband med att riksdagen beslutade att införa lördagsstängt på Systembolaget. Det innebär naturligtvis att de människor som har arbeten som varar länge får väsentligt mycket besvärligare än tidigare att utnyttja servicen – även om avståndet inte är alltför stort. På lördagar när de kanske normalt åker till en större centralort och gör inköp är inte systembutiken öppen.

Mot denna bakgrund – införandet av lördagsstängning – borde det finnas anledning att se generösare än hittills på etableringen av systembutiker.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som har fogats till skatteutskottets betänkande 47.

Under detta anförande övertogs ledningen av kammarens förhandlingar först av förste vice talmannen och därefter av tredje vice talmannen.

Anf. 113 EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Det är i första hand frågan om statlig representation som jag avser att beröra i mitt inlägg.

För något år sedan inledde jag en alkoholpolitisk debatt i denna kammare med orden: "Sverige är fantastiskt."

I dag, när riksdagen debatterar huruvida landets regering och talman skall få förtroendet att själva bestämma dryckesvalet i samband med statens representation, finns det anledning att utbrista:

"Sverige har blivit ännu mer fantastiskt."

I rikets parlament pågår nu en debatt om hur många volymprocent som skall tillåtas i de drycker som *kan* förekomma i samband med representation. Det är ju så, herr talman, att viner och champagne får serveras, men när det gäller starkare drycker inträder förbud. Eller om man så vill: Det uttalande som riksdagen gjorde 1980 har i praxis kommit att tolkas som förbud.

Om detta är att säga:

För det första är den statliga representationen i vårt land ytterst begränsad.

För det andra serveras, i de fall representation förekommer, många gånger endast alkoholfria drycker.

Men om det nu kan anses motiverat att servera alkoholhaltiga drycker, bör det överlåtas åt berörda värdar att göra valet av de drycker som skall förekomma.

Nu har den här frågan bedömts vara av sådan känslighet och alkoholpolitisk tyngd att en majoritet i skatteutskottet menar att riksdagen bör besluta var gränserna skall gå när det gäller volymprocenten på alkoholhaltiga drycker i samband med representation. Samtidigt har vi givit landets regering

och talman långtgående befogenheter att besluta om vårt lands väl och ve.

Skatteutskottet har tagit allvarligt på den här frågan och remitterat den till socialutskottet för yttrande. Arbetsfördelningen i riksdagen är ju sådan att en stor del av alkoholpolitiken handhas av skatteutskottet, mycket beroende på att alkoholbeskattningen utgör en viktig del av alkoholpolitiken.

När det gäller frågor av mera allmän alkoholpolitisk karaktär är det vanligt att socialutskottet yttrar sig innan ett ställningstagande sker i skatteutskottet. Så har skett även i denna fråga. Det vanliga, herr talman, är också att socialutskottets yttrande tillmäts stor betydelse, och det torde tillhöra ovanligheterna att ett utskott går emot det utskott som man ansett har den bästa kompetensen att bedöma en viss fråga.

Socialutskottet har i sitt yttrande framhållit att riksdagens uttalande från 1980 får anses alltför stelbent och menar att en uppmjukning i enlighet med vad som förordas i motion nr 1738 är befogad. Dessutom har socialutskottet i likhet med skatteutskottet framhållit att representation där alkoholhaltiga drycker förekommer skall ske med stor måttfullhet. På den punkten är vi alla eniga.

Socialutskottet menar också att frågan om alkoholförekomst vid statlig representation torde sakna alkoholpolitisk betydelse. Att skatteutskottets majoritet nonchalerat socialutskottets yttrande finner vi reservanter beklagligt, eftersom vi också menar att socialutskottet har den bästa kompetensen att bedöma denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 i skatteutskottets betänkande och uttalar förhoppningen att riksdagen skall besluta i enlighet med reservationen.

I skatteutskottets betänkande finns en annan reservation som jag vill yrka bifall till. Det är reservation nr 2, om utformningen av dryckesbeskattningen. Bo Lundgren har redogjort för sakskalet till denna reservation, och min kollega i skatteutskottet, Anita Johansson, och jag yrkar bifall även till denna reservation.

I detta anförande instämde Karl-Gustaf Mathsson, Valter Kristenson, Hans Pettersson i Helsingborg, Lars-Erik Lövdén, Anita Johansson, Aina Westin, Björn Ericson, Sture Palm, Barbro Evermo, Lilly Bergander och Lilly Hansson (alla s).

Anf. 114 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Alkoholmissbruket är vårt största sociala problem, och jag har ofta från denna kammarens talarstol talat om detta och om vad som kan och bör göras. Men denna gång skall jag liksom Egon Jacobsson begränsa mig till den motion som vi väckt tillsammans med representanter för övriga riksdagspartier och som gäller riksdagens uttalande år 1980 om att all statlig representation skall vara spritfri.

Som Egon Jacobsson påpekade har socialutskottets majoritet instämt med motionen. Det är bra att också skatteutskottets majoritet föreslår en inte

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

obetydlig uppluckring av riksdagens tidigare uttalande. Undantag skall kunna göras vid besök av utländska gäster och i internationella sammanhang. Men, herr talman, skatteutskottets ställningstagande skulle ge upphov till nya problem, om det bifölls av riksdagen.

Den tidigare gränsdragningen mellan sprithaltiga drycker och övriga alkoholhaltiga drycker skulle ersättas av en annan gränsdragning mellan representation *med* utländska gäster och representation *utan* utländska gäster, en gränsdragning som tyvärr också den kan befaras få egendomliga konsekvenser, som inte skulle bidra till att fördjupa det allvar med vilket alkoholfrågorna bör bemötas.

Den väsentliga frågan bör i stället, enligt vår mening, vara om det över huvud taget är motiverat att bjuda på alkohol. Vid kanske flertalet tillfällen torde det inte vara aktuellt.

Vi ställer oss också mycket tveksamma till skatteutskottets majoritetsförslag att "beslut om undantag bör i varje enskilt fall fattas av talmannen för riksdagens räkning och av vederbörande statsråd i fråga om den statliga representationen i övrigt". Om ett statligt verk eller en landshövding eller en ambassadör inom ramen för sina starkt begränsade representationsanslag skulle anse det motiverat att bjuda på t. ex. en konjak till kaffet efter en middag, måste för varje enskilt sådant tillfälle frågan hänskjutas till vederbörande statsråd, som därvid såsom främsta utgångspunkt skulle ha att kontrollera om det också fanns utländska gäster inbjudna. Några allmänna riktlinjer skulle enligt detta uttalande inte gälla, utan beslut skulle fattas av statsrådet för varje enskilt tillfälle. Detta skulle också innebära att ett för svensk förvaltning främmande element av ministerstyre fördes in i bilden.

"Reellt sett är den statliga representationen en struntfråga av liten alkoholpolitisk betydelse", som Accent – IOGT:s tidning – inledningsvis slog fast i en ledare för en tid sedan. Men det har på sina håll piskats upp en stämning mot vårt förslag, en stämning som är gravt missledande. Något "återinförande av salongssuperiet på sprit i den offentliga representationen", som ett Blåbandsdistrikt någonstans i Sverige hävdade i ett brev till skatteutskottet, är det verkligen inte fråga om – inte heller att riksdagsmännen skulle få dricka sprit på skattebetalarnas bekostnad, som det också heter. I den mån den enskilde riksdagsmannen representerar, gör han det i allmänhet helt på egen bekostnad, helt under eget ansvar och helt efter eget omdöme.

Vi menar att talmän, statsråd, verkschefer, landshövdingar och ambassadörer bör kunna betros med att själva – inom ramen för sina representationsanslag – få avgöra när det är motiverat att över huvud taget servera alkoholhaltiga drycker och i så fall vilka. Att all statlig representation skall vara återhållsam är också lika självklart som det borde vara att alltid tillhandahålla alkoholfria drycker. Vi riksdagsmän skall naturligtvis alltid föregå med gott exempel.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 1, som överensstämmer med socialutskottets yttrande över vår motion.

Anf. 115 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Nr 140

**Torsdagen den
5 maj 1983**

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att den debatt som har blossat upp med anledning av den motion som jag har varit med om att skriva under är ganska fantastisk. De verkligen stora och politiskt avgörande frågorna röner knappast samma intresse i massmedia och på andra håll som den här, i sammanhanget mycket obetydliga, frågan har gjort.

Den typen av massmedieintresse och av debatter tenderar att skymma vad som verkligen händer i samhället när det gäller utslagna människor. I alla de brev, uttalanden m. m. som jag tagit del av under de månader den här frågan stått på tapeten har jag knappast vid ett enda tillfälle kunnat hitta något som visar på de verkliga orsakerna till problemen med drogmissbruk och utslagning.

Den motion som jag har varit med om att skriva under har som bärande argument, enligt min mening, att internationella umgängesregler för representation och gästfrihet är naggade i kanten när man inte kan bjuda på annat än vin. Vid besök av representanter för främmande länder eller vid andra internationella kontakter är det icke vedertaget sätt att avstå från andra, starkare drycker.

Jag och vpk-gruppen har funnit att det bärande argumentet också har vunnit gehör i skatteutskottets betänkande, och vi avser därför att stödja detsamma. Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan.

Anf. 116 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Landets ekonomiska tillstånd, situationen för folkhälsan och vårt sociala ansvar kräver att vi uppmärksamtar vad som sker på samhällets alla områden och också ingriper där utvecklingen håller på att gå snett. Ett område där utvecklingen gått galet rör vårt umgänge med alkoholen.

Under det här seklet har vi upplevt hur lagstiftare och människor i största allmänhet har börjat i ökad utsträckning förstå vilka skador som egentligen uppstår vid en alkoholförtäring som ligger på den nivå vi har.

Lagstiftarna har med olika slags åtgärder försökt begränsa både konsumtionen och skadeverkningarna. I dag är vi på det klara med att mellan total konsumtionsnivå och skadeutvecklingen finns ett klart samband.

På 1910-talet resulterade lagstiftarnas försök att hejda alkoholkonsumtionen i att ett ransoneringssystem genomfördes. Till att börja med, och långt in i 30-talets kris, gjorde säkert ransoneringen nytta, men de positiva effekterna blev som småningom allt mindre.

I mitten på 50-talet upphävdes ransoneringen, och man övergick till en nära nog totalt fri försäljning, även om denna fortfarande i huvudsak skulle ske från systembutik. "Frihet under ansvar" var den stolta devis som myntades för framtidens alkoholhantering. Vi fick friheten, men vi fick knappast något större mått av ansvar.

Friheten ökade undan för undan under ett par decennier och konsumtionen steg med hög fart. En uppfattning som då utbreddes sig var att det inte fanns något samband mellan den totala alkoholkonsumtionen och uppkomna

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

skador. Detta ledde till att ansträngningarna från samhällets sida inriktades mera på att försöka bota uppkomna skador än att försöka förebygga dem.

Ett gammalt beslut att man skulle försöka styra konsumtionen från starkare till svagare sortiment resulterade i beslut om att ett mellanstarkt öl skulle få säljas i livsmedelsbutikerna och en stor drive för vin. Detta resulterade inte i någon minskning av spritkonsumtionen. I stället resulterade åtgärderna i att vi fick nya grupper av alkoholkonsumenter som tidigare helt avstått. Jag tänker då främst på de yngre årgångarna och stora grupper bland kvinnorna.

Den stora alkoholliberaliseringen ledde till en starkt ökad konsumtion, och jag skulle vilja säga att det nära nog närmade sig en katastrofsituation.

Ingen torde i dag med säkerhet kunna säga hur många alkoholskadade vi har här i landet eller hur många vi kommer att få fram till sekelskiftet. Socialstyrelsens medicinska experter talar om ca en miljon människor i behov av vård för alkoholskador om 10–15 år.

Vad vi med säkerhet vet är att det redan i dag finns ca 300 000 människor ganska gravt skadade och att alkoholen spelar en avgörande roll i en majoritet av fallen vid våra sjukvårdsanläggningar. I fråga om våldsbrott är alkoholen inblandad i de allra flesta fallen. De sociala myndigheterna har ungefär samma erfarenheter.

I mitten och i slutet av 1970-talet började alla politiska partier, myndigheter och t. o. m. flertalet av riksdagsmännen få upp ögonen för vad som höll på att hända. 1976 konstaterade skatteutskottet i ett av riksdagen godkänt uttalande att man måste begränsa den totala alltför höga alkoholkonsumtionen, och det gällde att komma till rätta med missbruket. En sådan allmän målsättning måste ju också följas upp med konkreta åtgärder för att något resultat skulle kunna uppnås.

Vi har åren efter skatteutskottets betänkande 1976 haft att ta ställning till åtskilliga förslag om hur alkoholkonsumtionen skulle pressas tillbaka. Alla har förstått att den frihet utan ansvar som kännetecknat ett par årtionden inte kunde få fortsätta om landet skulle bevara sin friskhet. 1977 fastställdes nya regler för alkoholpolitiken. Det var en proposition från borgerligt håll som låg till grund för dessa nya, restriktivare linjer, men oppositionspartierna hade inte mycket att invända, i vissa fall ville de t. o. m. gå ett stycke längre.

Vi har sedan dess fått uppleva hur de olika partierna har utarbetat alkoholpolitiska program, hur kongresser eller riksmöten tagit beslut, hur partimotioner har presenterats och hur uttalanden gjorts. Alla har andats oro för utvecklingen, och alla har menat att man inte får vara rädd för att använda skattehöjningar och restriktioner för att pressa ner totalkonsumtionen.

Socialdemokraterna har ansett att man borde ha en konsumtionsminskning på minst 20 %. Folkpartiet har arbetat för en ännu större minskning – 33 %. Det har varit ett gynnsamt klimat de senaste åren för bättre alkoholvanor. Detta har också satt sin prägel på stora delar av massmedia.

Åtgärderna och attitydförändringen har också burit frukt. Den totala konsumtionen har pressats tillbaka – inte så mycket kanske, men detta är något som vårdresurserna kommer att få glädje av kring sekelskiftet och därefter. Fram till dess finns sviterna kvar från de senaste årtiondenas mera lössläppta alkoholpolitik.

I den socialdemokratiska partimotionen 1979/80:283 framhölls att alkoholpolitiska åtgärder för att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen i vårt samhälle behövde vidtas inom ramen för restriktionssystemet. Man konstaterade att det finns starka, vetenskapligt väl underbyggda skäl för en restriktiv alkoholpolitik. I fråga om representationsspriten sade man i motionen:

”Vidare bör regeringen snarast fatta beslut om att statliga skattemedel inte skall användas för representationssprit. Detta gäller både vid statlig representation (undantag kan behöva göras för viss representation gentemot utlänningar) och vid företagsrepresentation. I det senare fallet krävs ändrade avdragsregler vid beskattningen.”

Detta kan inte missförstås, Egon Jacobsson. Man krävde helt enkelt ett stopp för den statliga representationsspriten. Det var inget misstag när man ville ha ett stopp för den.

På socialutskottets förslag tog riksdagen – och då var socialutskottet kanske de stora experterna, eller hur Egon Jacobsson – ett beslut om ett uttalande som överensstämmer med vad jag har citerat ur motionen. Då var socialutskottet enigt, i alla fall från den socialdemokratiska sidan. Och på skatteutskottets förslag så har riksdagen beslutat att avdrag ej skall medges för alkoholrepresentation då företag representerar.

Det kan alltså finnas skäl att påpeka hur begränsningarna av den statliga representationen har sammankopplats med företagens avdragsmöjligheter. Detta har också berörts i den motion jag här har citerat. Man bör ha klart för sig att avdrag för företagsrepresentation med alkoholförtäring även i fortsättningen skall kunna förekomma oavsett om riksdagen i dag fattar ett beslut i annan riktning för den statliga representationen. Jag är också mycket bekymrad för riksdagens och partiernas trovärdighet på det här området, därest man nu ändrar sin åsikt från 1980 och ansluter sig till den traditionella moderatlinjen som den framträder i motionen av fru Troedsson m. fl.

Reservanternas talesmän gör gällande att denna fråga inte spelar någon roll vare sig för alkoholkonsumtionens storlek, för missbruk eller för attityder. Jag tror att deras påstående är felaktigt.

Utskottsmajoriteten tror inte att vare sig vårdarna eller gästerna blir alkoholskadade av den statliga alkoholrepresentationen med tanke på hur liten den är. Jag är övertygad om att de negativa verkningarna ändå blir omfattande. Här är det ändå fråga om vilka attityder som skall intas till alkoholförtäringen. Det kan vara skäl att erinra om att riksdagsbeslutet från 1980 har följts av ett stort antal beslut i landsting och kommuner om en totalt alkoholfri representation. I dessa fall rör det sig om ett betydligt större antal människor som berörs. Det finns risk för att en uppmjukning av de statliga

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

reglerna kan leda till motsvarande åtgärder inom kommuner och lands-
ting.

Ännu värre är det naturligtvis att alla medborgare nu anser att riksdagen tror att faran är över, eftersom man kan kosta på sig att upphäva de restriktioner som man har lagt på sig själv. För alla som arbetar bland de alkoholskadade och som med ett omfattande och tålmodigt arbete lyckats förmå några att avstå från alkoholen är ett bifall till fru Troedssons m. fl. motion ett direkt slag i ansiktet. De säger så här: Så mycket var alltså riksdagens alla positiva uttalanden värda när man själv ställs inför krav på ett personligt avstående.

Motionärerna tar upp svårigheter som med riksdagens nuvarande representationsregler kan uppstå vid internationella kontakter. Utskottet uttalar förståelse för att sådana svårigheter kan uppstå, och man föreslår riksdagen att besluta om regler som eliminerar de farhågor beträffande fullgörandet av gästfrihetens skyldigheter som motionärerna uttalar.

Men huvudmotionären är inte nöjd därmed utan reserverar sig tillsammans med moderatgruppen och två socialdemokrater för att uppmjukningen skall bli total. Det vackra ordet återhållsamhet blir egentligen inte mycket värt när man överläter åt varje enskild arrangör att bestämma vilken sorts representation som skall förekomma enligt, som man säger, vanliga umgängesregler. Detta visar att det i motionen framtagna internationella exemplet, som hela motionen byggdes upp på, egentligen bara var till för att vilseleda.

Herr talman! Riksdag, regering och dem underställda myndigheter bör vara aktsamma om det förtroende som lagts i deras händer. Om man vill ha ned alkoholkonsumtionen i landet, så bör man åtminstone själv avstå från att använda skattemedel för att bjuda gäster och själv dricka alkohol. Naturligtvis vore det bäst om man avstod helt och hållet, det håller jag med fru Troedsson om, men man bör åtminstone avstå från spriten, som enligt forskningens rön gör den största skadan. Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 vill samma reseranter samt dessutom Björn Molin lägga om beskattningen på vin. Bo Lundgren har redogjort för hur beskattningssystemet är uppbyggt, dels med en skatt efter volym, s. k. grundavgift, dels med en skatt i procent på det totala priset.

Nu vill reseranterna att skatten skall ökas på volymdelen och i stället minskas för den totalkostnadsupbyggda delen. I motsats till skatten på sprit sker inom vinsortimentet ingen anpassning till alkoholhalten utöver att man skiljer på lätt och starkvin.

Det är möjligt att den relativt låga beskattningen av lättvinerna är en stark bidragande orsak till att konsumtionen av vin har ökat kraftigt under ganska många år. Utskottsmajoriteten bestrider inte att en uppjustering av vinskatten kan vara motiverad av nykterhetspolitiska skäl och kanske också av rättviseskäl i förhållande till drycker som ligger utanför vinområdet. Däremot finns det enligt utskottets uppfattning ingen anledning att sänka den procentuella skatten på dyrare viner, därför att produktionskostnaderna

utomlands under senare år har stigit kraftigt när det gäller dyrare vinsorter.

Alkoholbeskattningens främsta syfte är att hålla tillbaka konsumtionen, men skatten har alltid varit sådan att dyrare varor beskattats mera i kronor räknat, så att det fått formen av ett slags lyxskatt. Det ter sig stötande för riksdagsmajoriteten att höja priserna för dem som köper billiga varor bara för att de som har råd att köpa dyrare sorter skall få dem litet billigare. Någon övergång till dyrare sorter som skall minska den totala konsumtionen tror vi inte på.

Beräkningar som gjorts inom utskottets kansli visar att redan nuvarande regler innebär att skatten på billigare viner procentuellt är mycket större än på dyrbarare. Medan Vin- & spritcentralens kostnad för en flaska vin i prisläget under 20 kr. ligger på 4-5 %, ligger kostnaden vid 20 % för en flaska som kostar 37 kr. Siffran stiger till 38 % för de dyraste vinerna. Skatten är alltså redan i dag procentuellt mycket högre på de billigare vinerna.

Skatteutskottet är inte berett att skriva till regeringen med krav på ändringar av lagens skatteregler för vin, men samtidigt förutsätter man att regeringen vid varje skatteändringstillfälle prövar relationerna mellan sortimenten. I den aktuella frågan har ju A-nämndens framställning prövats av regeringen utan att föranleda någon åtgärd, och utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning i frågan. Jag yrkar avslag på reservation 2.

Reservation 3 är mera svärbegriplig. Reservanterna vill ha lägre priser på krogspiten, och de vill därför ta bort bestämmelsen att krogarna måste lägga på 25 % på inköpspriset för att inte subventionera spiten till gästerna. Det är alltså fråga om att lägga på 25 %. Men dessa 25 % är inget problem vid prissättningen. Det riktiga förhållandet är ju att påslagen uppgår till flera hundra procent. Inte ens den höga spritskatten är anledningen till att krogspiten är så dyr, eftersom också den är den mindre delen av det slutliga priset. Det finns stora möjligheter att sänka spritpriset på krogarna utan att därför tangera dagens lagstiftning. Ingen vill väl att sprit som dricks på restaurang skall subventioneras med hjälp av priset på maten, och ingen vill väl ingripa mot näringsfriheten. Reservationen är därför obegriplig.

I reservation 4 begärs om etableringen av systembutiker ett uttalande som överensstämmer med kommunernas önskemål. Utskottet tycker inte att man så ensidigt skall bestämma hur dessa etableringar skall gå till utan tycker att den nuvarande utbyggnaden är tillfredsställande. I fråga om kommuner med korta vägvstånd har utskottet tidigare gjort uttalanden, och dessa står utskottet fast vid.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag även på reservationerna 3 och 4 samt bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 47 i dess helhet.

I detta anförande instämde Jan-Erik Wikström (fp).

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Anf. 117 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag är medveten om Erik Wärnbergs genuina intresse – samma intresse har jag själv, och detsamma tror jag gäller hela skatteutskottet – för att vi skall kunna uppnå målen för alkoholpolitiken: begränsning av den totala konsumtionen och minskning av de skadeverkningar som är svåra både för de enskilda människorna och för samhället. Därför blev jag litet bekymrad när Erik Wärnberg i sitt anförande koncentrerade sig så starkt på att resonera om de problem som han menar skulle uppstått bl. a. på grund av införandet av mellanölet i mitten av 1960-talet. Han talade om att man fick en frihet, men knappast någon större mått av ansvar. Det som tyvärr saknades i Erik Wärnbergs anförande var ett omnämnande av de orsaker som ligger i utvecklingen i övrigt i samhället. Familjerna har fått en sämre ställning, och det har uppstått större otrygghet för många ungdomar. På grund av bostadsområdenas utformning har det växt fram någon form av främlingsskap. Skolan har kanske också sedan början av 1960-talet haft mindre möjligheter att hjälpa till att fostra människorna att undvika alkoholmissbruk. Detta menar jag är de stora problemen – att skapa ett sådant samhälle som i sin tur hjälper till att skapa starka individer, som har möjlighet att säga nej till alkoholbruk och därmed också till alkoholmissbruk.

Det finns nämligen en risk, tror jag, för att man genom att ägna sig åt en del måhända överdrivna restriktioner och förbud och genom den debatt som följer av detta döljer de åtgärder som man skulle kunna vidta i större omfattning på andra områden för att komma till rätta med alkoholmissbruket. Man har lyckats pressa tillbaka alkoholkonsumtionen totalt de senaste åren, men jag är inte övertygad om att man därigenom har pressat tillbaka det överdrivna bruket av alkohol. Jag tror att bruket kanske har minskat bland dem som inte direkt fanns i riskzonen när det gäller missbruk.

Som vi tidigare har diskuterat under åren, hade vi därför gärna velat se en utvärdering av mellanölsförbudet – vilket vi tyvärr har förvägrats av riksdagsmajoriteten – för att se vilka verkningar det verkligen har haft. Om det har fungerat bra, är det naturligtvis någonting som man kunde instämma i.

När det gäller de reservationer som Erik Wärnberg yrkade avslag på, är det helt naturligt så att eftersom socialstyrelsens nämnd för alkoholfragor för sin del har sagt att lättvinsbeskattningen är tveksam från alkoholsynpunkt, är det rimligt att ändra denna. Det är också rimligt att ompröva serveringsbestämmelserna för att undvika den ökning av alkoholkonsumtionen som har skett utanför restaurangerna, vilket strider mot målsättningen.

Anf. 118 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig för det första instämma i stora delar av Erik Wärnbergs inledning, att drogerna utgör ett allvarligt samhällsproblem och att det är därför som samhället i dag så aktivt engagerar sig i kampen mot sprit och narkotika.

För det andra uppehöll sig Erik Wärnberg vid socialutskottets betänkande

från 1980. Konsekvensen hade kanske bjudit att han också hade tagit fram det yttrande som socialutskottet har i skatteutskottets betänkande. På s. 15 står att läsa om vad socialutskottet i dag säger:

”Socialutskottet har i sitt yttrande över motionen anfört att uttalandet 1980 om spritfri statlig representation inte var avsett som ett kategoriskt förbud men att uttalandet i allmänhet tolkats på detta sätt. Socialutskottet delar motionärernas uppfattning att uttalandet är alltför stelbent och anser att det finns anledning till viss uppmjukning. Den vägledande principen att statlig alkoholrepresentation skall vara återhållsam och stå i överensstämmelse med vedertagna alkoholpolitiska målsättningar bör enligt socialutskottet självfallet bibehållas men det bör inte ses som helt avgörande om det är spritdrycker eller vin som serveras i ett visst fall.”

För det tredje: Herr Wärnberg försökte ta en del billiga poäng genom att säga att en del socialdemokrater nu går på moderatlinjen och den motion som är undertecknad av förste vice talmannen. Låt mig bara erinra om att den motionen också är undertecknad av socialdemokrater och att det finns flera socialdemokrater i denna kammar som står bakom den.

För det fjärde: Konsekvensen bjuder nästan att herr Wärnberg och de som delar hans uppfattning skulle begära att totalförbud när det gäller statlig representation med alkoholhaltiga drycker. Nu är det ju så att det tillåts att man serverar vin och champagne, och man skall också vara beredd att tillåta servering av spritdrycker om det finns utländska gäster. Detta är ju en betydande inkonsekvens, och det sannolika är att det totala alkoholintaget, om man ser till mängden, är större i dag än vad det kan komma bli med den förändring som socialutskottet nu förordar. Vad det handlar om är att ge de berörda förtroendet att som värdar när representation förekommer själva få avgöra dryckesvalet. Det är ett förtroende som jag tycker att riksdagen bör visa såväl regering som talman.

Anf. 119 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig först erinra Erik Wärnberg om att socialutskottets betänkande 1980 om detta uttalande var enhälligt. Det finns inte någon anledning att i denna fråga försöka dra upp konstlade gränser mellan moderater och andra partier. Erfarenheten har sedan visat att uttalandet – trots att syftet naturligtvis var mycket gott – inte har lett till något positivt resultat ur nykterhetspolitisk synpunkt.

Får jag också påminna Erik Wärnberg om att även Erik Wärnberg föreslår betydande uppluckringar i 1980 års uttalande, i riktning mot vad vi yrkar i motionen. Jag kan verkligen inte tro att Erik Wärnberg på fullt allvar skulle göra detta, om han menade att det skulle få förödande konsekvenser när det gäller representationen ute i landsting och kommuner. Jag tror uppriktigt sagt att Erik Wärnberg, med det djupa engagemang som han har i dessa frågor, icke skulle gått oss till mötes om han hade befarat någonting sådant.

Vad vi diskuterar här i kväll är gränsdragningen. Skall det väsentliga vara om det finns en eller annan utlänning med vid representation? Eller bör man i

stället fästa uppmärksamheten på om det över huvud taget är motiverat med alkoholhaltiga drycker vid representation?

Vi diskuterar också om vi skall våga betro talman, statsråd, landshövdingar och andra att själva ha omdöme att kunna fatta beslut, eller om vi på just detta område skall införa ett ministerstyre som är helt främmande för övriga delar av svensk statsförvaltning. Jag tror att statsråden har en hel del andra saker att göra än att vara tillståndsmyndighet i varje enskilt fall. Visst skall statsråd, höga tjänstemän och andra föregå med gott exempel, men då måste de också betros med ansvaret att själva kunna fatta beslut.

Anf. 120 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren höll med mig en hel del om att kampen mot den totala alkoholkonsumtionen måste föras med alla medel. Men så fort det blir fråga om att avstå något litet för egen del för att själv bidra på något sätt, vill man inte vara med. Då säger man att det inte har någon betydelse.

Det jag tycker är allvarligast är att motionärerna och reservanterna inte har klart för sig vad riksdagens ställningstagande betyder för attityderna ute i landet. De har inte klart för sig att det, om riksdagen skulle slopa reglerna om spritfri statlig representation, skulle uppfattas som att riksdagen nu säger att det inte är så farligt att använda sprit, bara det görs med återhållsamhet. Jag försäkrar Bo Lundgren och förste vice talmannen att det runt om i detta land bara är ett ytterst litet fåtal som använder alkohol med föresatsen att supa sig full. Så gott som alla tänker att de skall vara återhållsamma, i varje fall i början. Sedan blir det som det blir. Därmed har jag inte sagt att jag tror att det kommer att bli några sjöslag när riksdagen och regeringen har tillställningar. Men den attitydförändring från riksdagens sida som ett beslut i enlighet med motionärernas förslag innebär kommer att ha mycket, mycket allvarlig inverkan på det allmänna nykterhetstillståndet i landet. Därmed skulle man göra dem som arbetar med att tvinga tillbaka konsumtionen en mycket stor björntjänst.

Mina allmänna omdömen om läget som jag redovisade i början av mitt anförande framförde jag för att teckna en bakgrund till var jag tror att vi kommer att hamna. Allt det arbete som vi har lyckats åstadkomma skulle skjutas tillbaka.

Bo Lundgren slog också vakt om A-nämnden. Även A-nämnden har haft många andra förslag som Bo Lundgren har röstat emot. Just detta förslag gick Bo Lundgrens väg, men regeringen tyckte inte att det var bra, och det tycker inte utskottet heller.

Jag tar ingen billig poäng, Egon Jacobsson, när jag talar om "moderatlinjen". Moderatlinjen innebär faktiskt att man vill ha mindre restriktioner än övriga vill ha. I alla alkoholfrågor som jag har varit med om att behandla har moderaterna hela tiden velat ha uppmjukningar av de restriktioner vi har. Och även om moderaterna stod bakom socialutskottets förslag, vilket de gjorde 1980, är jag inte säker på att hela moderatgruppen i kammaren var med. Jag är ganska övertygad om att det var socialdemokraterna som enhälliga stod bakom uttalandet, medan de andra grupperna var något

delade. Men av moderaterna gick säkert de flesta emot det hela. Därför tycker jag att jag utan vidare kan tala om en moderatlinje utan att ta några billiga poäng.

Vi föreslår också uppmjukningar, säger förste vice talmannen. Vi har gjort det för att tillfredsställa önskemål i ett enda fall, nämligen när det är utländska gäster här. Men självfallet tycker inte heller vi att man varje gång det kommer en utländsk gäst skall springa till någon regeringsledamot eller talman och fråga om man får bjuda eller inte. Det går bra att vara nykter också då, men om det i något enskilt fall skulle behövas kan man göra sig besväret att fråga om man får bjuda.

Anf. 121 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg koncentrerade sig ganska mycket vid just frågan om representationen, och det lämnar jag till andra att replikera på.

När det gäller frågan om vinbeskattningen får man ändå komma ihåg att det motiv som nu och tidigare har redovisats är att man skall möjliggöra för dem som i dag kanske väljer att i olika festliga sammanhang använda spritdrycker att tycka att enbart vin är bättre. Därmed uppfyller man den alkoholpolitiska delmålsättningen att få en övergång från starkare till svagare drycker. Därför tycker vi att beskattningen, som den nu är utformad, hindrar en del från att ha ett större spektrum av viner att välja på. Det är det som motiverar denna reservation. Det var också det som motiverade alkoholnämndens framställning till regeringen, och det är tydligen också en sak som många kammarledamöter instämmer i – vid förra riksmötet var det lottning i denna fråga i kammaren.

När det gäller serveringen är det samma sak. Jag tror att Erik Wärnberg är medveten om – jag hoppas i alla fall det – att det finns problem på grund av den prisutveckling som har varit. Det innebär att man konsumerar mycket spritdrycker, och även andra alkoholdrycker, innan man besöker en restaurang. Man dricker utanför restaurangen eller i garderoben. Detta gör att man dricker mer än man annars skulle göra, och det strider också mot denna målsättning. Vi har i reservation nr 3 sagt att detta är någonting som regeringen åtminstone borde fundera över. På vilket sätt problemet skall lösas är svårt att säga – att motionen som sådan inte gör det är vi överens om.

Sedan säger Erik Wärnberg att han tror att ingen som konsumerar alkohol egentligen har någon avsikt att vara annat än återhållsam. Jag vet inte om han menar att det gäller generellt eller bara i fråga om representation. Jag utgår från att han anser att det gäller generellt, och det tror jag är en felsyn. Det är möjligen det som skiljer oss åt. Jag tror tyvärr att det finns de som använder sig av alkohol i den faktiska avsikten att "släppa loss", som en del uttrycker det, vilket leder till berusning.

Detta är någonting som vi måste motverka. Vi har från moderat håll sagt att man skall göra det bl. a. genom att försöka stötta familjen, stärka hemmets roll, ge större möjligheter att stödja barnen. Jag skulle vilja fråga

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Erik Wärnberg: Är det en orimlig linje – för det är moderatlinjen – att försöka förbättra familjens ställning i samhället, ge skolan större möjligheter att hjälpa barn och ungdom och att, som jag sade, förbättra boendemiljön, så att den ger mindre främlingskap och därmed mindre anledning att använda alkohol eller droger? Detta är en viktig sak, som jag är rädd ibland kan döljas av debatter som inte är så speciellt väsentliga i det sammanhanget. Jag skulle som sagt vilja konkret fråga Erik Wärnberg: Är det inte rimligt att stötta den moderata linjen som innebär att man stärker familjens ställning?

Anf. 122 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Det som faller en i tankarna när man lyssnar på Erik Wärnberg är: Efter oss syndafloden.

Erik Wärnberg talade om att det skulle uppfattas som en attitydförändring om riksdagen följde reservanternas linje. Men här finns rätt mycket av inkonsekvens. Vad är det som gäller i dag? Jo, att det får serveras vin och champagne. Majoriteten i skatteutskottet går nu så långt att man säger att också snaps och konjak kan få serveras vid besök av utländska gäster. Men det får bara ske efter beslut av vederbörande statsråd i varje enskilt fall. Konsekvensen blir ju att ni för att vara trovärdiga måste kräva ett totalförbud i stället för att skapa onödig byråkrati, som kan karakteriseras som klämfingrig förbudsmentalitet.

Under senare tid har det börjat föras en välgörande och ur många synpunkter välbehövlig frihetsdebatt i det här landet. Vi börjar fråga oss om vi ändå inte har en del förbud, förordningar och regler som vi bör se över. Exempelvis undersöker man nu inom civildepartementet om man kan öka kommunernas och landstingens spelutrymme. Kanske har man genom att reglera alltför hårt förkvävt den lokala kreativiteten och initiativförmågan.

Det är bra att den här debatten förs. Men samtidigt som detta sker står vi i Sveriges parlament och diskuterar huruvida våra statsråd och vår talman skall få förtroendet att själva besluta om val av drycker när det förekommer statlig representation. Låt mig än en gång påminna om att representationen i de allra flesta fall är alkoholfri.

Anf. 123 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Moderaterna vill inte veta av förbud, sade Erik Wärnberg. Kanske gläder det honom om jag talar om att vi uttryckligen säger – och vi verkar också i den riktningen – att vi är öppna för förbud när det kan visas eller göras sannolikt att det skulle motverka alkoholmissbruket. Stränga regler när det gäller alkohol och bilkörning och stränga regler mot langning till minderåriga är ett par exempel. Bibehållen åldersgräns för inköp och kontroll av reglernas efterlevnad i det fallet är ytterligare ett exempel.

Men erfarenhetsmässigt är det mestadels som Egon Jacobsson säger, att förbud inte löser problem. Tvärtom finns det – tyvärr – många gånger en risk för att förbuden snarast utmanar löjet och får färre människor att engagera sig i de viktiga missbruksfrågorna. Förbudet mot tillverkning av maskrosvin

är ett sådant exempel. Jag har själv erfarenhet av det från arbetet med vårt alkoholpolitiska program, då många frågade: Jaha, när skall ni i riksdagen också förbjuda maskrosorna?

Detta motverkar sitt syfte. Därför tror jag att en realistisk inställning i sådana här fall och förbud bara när sådana verkligen ger resultat är en linje som stöds av många människor, inom alla partier, som arbetar med alkoholfrågorna.

Jag skulle slutligen vilja fråga Erik Wärnberg: Hur har Erik Wärnberg tänkt sig att systemet med beslut av statsråd i de enskilda fallen skall fungera? Om en landshövding, en verkschef eller en ambassadör anser det motiverat att bjuda på t. ex. konjak, så skall ett statsråd efter vad jag förstår fatta beslut om detta. Har jag uppfattat det hela rätt?

Anf. 124 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren ställde en fråga till mig. Han sade så här: Kan vi inte enas om att det vore bra att stötta familjen? Är det fel att man får bättre bostäder, att andra sociala olägenheter undanröjs, osv.? Jag håller med Bo Lundgren fullständigt. Allt detta är sådant som vi skall försöka ordna. Det kommer att göra väldigt god nytta också i detta sammanhang. Men jag förstår inte varför vi skall ställa detta emot en uppluckring av de bestämmelser som riksdagen antagit ganska nyligen. Det går mycket bra att förena dessa två saker – både att ha kvar det gamla uttalandet i stort sett oförändrat och att vidta de åtgärder som Bo Lundgren talar om.

För att sedan gå in på Bo Lundgrens nästa fråga – den om prisutvecklingen när det gäller krogspirt – så håller jag med Bo Lundgren om att priset kanske är för högt och att det får till följd att man dricker sprit på andra ställen. Men det har ingenting med de statliga åtgärderna att göra. De 25 procenten spelar ingen roll i det sammanhanget. Det är andra påslag som fördyrar restaurangspriten så kolossalt.

Egon Jacobsson sade att konsekvensen bjuder att vi kräver ett totalförbud. Men socialutskottet har ju sagt att det skulle vara alltför stelbent – man vill inte ha ett totalförbud. Vi har alltså gått socialutskottet till mötes och tagit bort den stelheten. Nu får vi ovetat för att vi inte vill ha något totalförbud!

Egentligen kan det inte vara något som helst problem, eftersom såväl förste vice talmannen som Egon Jacobsson säger att den mesta representationen f. n. är helt alkoholfri. Det skulle bara gälla något enstaka särskilt fall som man vill ha förtroendet att servera sprit. Då kan man väl ändå fråga ett statsråd eller talmannen! Ni tror ju själva att det förekommer bara någon enstaka gång, och då kan man väl fråga! Värre än så är det inte. Vi har i utskottet tänkt att det skall fungera så. Det skall finnas möjlighet för statsråden att bestämma att i vissa speciella sammanhang får man använda sprit – i andra inte. Vilka speciella fall det gäller kan man mycket väl ta reda på.

Nr 140

**Torsdagen den
5 maj 1983**

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Anf. 125 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! De 15 motioner som ligger till grund för skatteutskottets betänkande kan sägas följa två linjer. Den ena skulle man kunna kalla för en serviceinriktad linje, där flera motionärer vill ha en alkoholpolitik som skulle förenkla och öka utbudet av alkohol, i en del fall t. o. m. utan kostnad för konsumenten. De som företräder en sådan serviceinriktad linje ser sällan bekymmer i och kring alkoholbruket. Inläggen från de tre första talarna i denna debatt styrker detta påstående.

Den andra linjen representerar åsikter som grundas på oro och vända inför de vådor ett utbrett alkoholbruk har i varje samhälle. Man kräver olika åtgärder från statsmaktens sida i avsikt att begränsa utbudet och att hålla tillbaka bruket med motivering att alkoholbruket är vårt största sociala och medicinska problem. Kalla det gärna för en socialt inriktad linje.

Om vi skall kunna göra en rättvis bedömning av de olika kraven i motionerna så tror jag det är viktigt att ta samhällets alkoholpolitiska grundsyn som en bakgrund till vårt ställningstagande. Riksdagen har flera gånger slagit fast att bruk och missbruk hör samman. Därför är det viktigt att pressa tillbaka den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen.

En restriktiv alkoholpolitik har gett resultat. Från toppnoteringar i mitten på 1970-talet har vi haft en nedåtgående trend när det gäller alkoholkonsumtionen. Utan tvivel har det sin orsak i 1977 års alkoholpolitiska beslut, uppföljt av ett delbeslut 1980.

Herr talman! Jag har inte för avsikt att göra någon längre genomgång av dessa besluts innehåll eller ens en fullständig avstämning av skatteutskottets betänkande.

Några funderingar: Folkpartiet har medverkat till de beslut som riksdagen har fattat både 1977 och 1980 och står i allt väsentligt bakom dessa. Det är inte målsättningen som brister, utan det är snarare så att åtgärderna inte fått fullt genomslag. För att få ett gott resultat så krävs en mera konsekvent tillämpning av de principer som fastställdes 1977. Vi påtalar prisinstrumentets betydelse för en återhållande alkoholkonsumtion. Det finns anledning att i det sammanhanget ifrågasätta det riktiga i att prishöjningar på alkohol skall höja konsumentprisindex. En höjning av detta index utlöser i vissa lägen en höjning av bl. a. löner och pensioner. Detta samband kan bidra till att staten blir mindre benägen att höja priserna, även om det skulle finnas alkoholpolitiska motiv.

Informationens innehåll och inriktning spelar stor roll, och möjligheten att nå ut är i hög grad avhängig av hur folkrörelser och ideella organisationer är beredda att medverka. Hitintills har det skett i stor utsträckning, och utan de ideella rörelsernas insatser hade informationen varit starkt begränsad.

Från folkpartiets sida har vi krävt att informationen skall svara mot de fattade principbesluten. Ett sådant är samordning av information om alkohol med upplysning om hasch och annan narkotika. Blandmissbruk är väldigt vanligt. Informationen måste riktas mot hela "berusningskulturen". Att alkohol är inkörsport till narkotika måste betonas. Viktigt är också att s. k. vanliga alkoholkonsumenter nås av informationen om att det finns risker som

är förknippade med allt bruk av alkohol, inte bara det som betecknas som missbruk. Vidare måste informationen ta sikte på föräldrarnas alkoholbruk, inte bara på ungdomens. Därför är det viktigt med en samverkan mellan föräldra- och elevorganisationerna.

Information till våra invandrare är också angelägen, så att de inte förleds tro att anpassning till svensk livsstil måste innebära att man övertar svenska berusningsseder.

Regeringensorganet SAMO sade i sin rapport att det inom ungdomsvärlden existerar "en aningslös positiv syn på alkohol och andra droger". Det är viktigt att motverka denna aningslöshet, bl. a. genom att hävda att det går att ha positiva upplevelser utan alkohol och genom att slå fast att helnykterhet speciellt i ungdomsåren är särskilt värdefull.

Vidare: Information i alkoholfrågor måste också innehålla kritik av de alkoholseder som innebär påtryckning att *bli eller förbli* alkoholkonsument. Där har vi ett ansvar att stödja de människor med alkoholproblem som ständigt befinner sig i en utsatt situation.

Det finns perioder i livet och bestämda sektorer i samhället beträffande vilka vi under alla förhållanden måste hävda frihet från alkohol. Det gäller barn- och ungdomsåren, det gäller kvinnor under graviditet samt trafiken och arbetslivet i dess helhet, för att nämna några av de allra viktigaste delområdena. Sambandet mellan totalkonsumtionen, missbruket och de alkoholbetingade skadorna måste understrykas. Vi kan aldrig minska skadorna, om vi inte reducerar bruket.

Det är med detta tema som socialutskottets ordförande Ingemar Eliasson i ett särskilt yttrande i socialutskottets skrivelse till skatteutskottet menar att man måste sätta upp delmål för att förebygga och minska alkoholskadorna. Även om det finns svårigheter att få ett exakt och precist mått eller verktyg att mäta den totala konsumtionen, är det ingen tvekan om att det skulle vara av värde om man omfattade det som kan anses vara den mätbara konsumtionen – och det är ju f. ö. den överväldigande delen. Detta krav från folkpartihåll har också stöd i en socialdemokratisk motion.

I debatten tidigare menade Bo Lundgren att man borde undersöka problemets orsaker och mera analysera dem. Jag tolkar det också så, att det fanns en mycket kritisk, för att inte säga föraktfull, ton när det gäller restriktioner i olika former, som han bl. a. menade var överdrivna. Bo Lundgren sade att vi måste stimulera människor till att bli starka, stärka familjen och hjälpa skolan. Det är bra allt det där. Bo Lundgren. Men de som i dag är svaga och de trasiga hem som är sönderslagna är det, bildligt talat, av just alkoholbruket. Jag tror att vi måste också handla en del i barmhärtighetens intresse.

Egon Jacobsson började mycket hurtigt sitt första inlägg. Han talade om hur "fantastiska" vi var och menade att vi bråkar om någon enstaka promille, som om det handlade om något slags vitaminer eller ofarlig saft och inte om det allvarliga hur man kan reducera just alkoholkonsumtionen. Egon Jacobssons partivänner har i motioner och kongressbeslut slagit fast att alkoholkonsumtionen bör minska med åtminstone en femtedel på en relativt

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

kort period—för att nu inte erinra om den socialdemokratiska partimotionen, med Olof Palme som första namn, från 1980, som också riksdagen ställde sig bakom.

Ett allt svårare problem har hanteringen av det s. k. snabbvinet visat sig vara. På tre vitala punkter kan den ordning riksdagen lagt fast kringgå. För det första sker hanteringen av snabbvinet vid sidan om grundtanken att alkoholhantering skall ske under samhällets kontroll. För det andra stimuleras privata vinstintressen, och för det tredje åsidosätts upprätthållandet av åldersgränsen på ett flagrant sätt.

Vi kunde i ett TT-meddelande för några veckor sedan läsa att bl. a. en 13-årig grabb hade erbjudits att från företaget Hem o. Fritid köpa en snabbvinsats. Här har en stor privat marknad byggts upp. Vinsatserna exponeras lättillgängligt i såväl små butiker som stormarknader. Till detta kommer en stor postordermarknad, där det nämnda exemplet påvisar att ålderskontrollen är obefintlig. Man annonserar om "komplett vinfabrik, professionell vinberedning, fina tips". Man är generös och erbjuder gratis porto genom beställningskupongen. Och man upplyser om att ordertelefonen har "öppet dygnet runt". Jag menar att åtgärder måste vidtas för att stoppa denna illegala hantering.

Skatteutskottet uttalar förståelse för att man bör ta itu med problemet beträffande snabbvinsatser. Men utskottet är inte ännu berett att ompröva sitt tidigare ställningstagande och föreslår formellt ingen särskild åtgärd. Utskottet säger dock att det på nytt bör läggas fram förslag om åtgärder mot snabbvinsatserna, om försäljningen visar samma oroande utveckling som nu är fallet.

Herr talman! Utvecklingen är oroande. Regeringens slutsats bör bli att på nytt pröva frågan och återkomma till riksdagen med förslag som undanröjer det märkliga men ändå stora avsteg från de tidigare beslutade alkoholpolitiska principerna.

Så till den mest debatterade frågan: statlig spritrepresentation eller inte. Riksdagsbeslutet om att all statlig representation bör vara spritfri har ifrågasatts i motionen 1738. Motionen är kort, och utan vägande skäl vill man ha en återgång till den ordning som rådde tidigare, då en mer okritisk syn på representationssederna fanns. Motionärerna hävdar att en "egendomlig bild" av Sverige skulle framträda om inte starkspriten åter kom till heders när staten var värd.

Jag tror, herr talman, tvärtemot, att den restriktiva och socialt ansvarsfulla alkoholpolitik som vi ändå i Sverige har gjort försök att föra, har ingett respekt hos många utländska gäster, även bland dem som själva betraktar sig som alkoholkonsumenter. Jag tror att det vore mer angeläget för statliga värdar att bekymra sig om att, för att tala med socialutskottet, alkoholfria drycker alltid bör serveras som ett naturligt alternativ. De flesta i denna kammare kan nog intyga att det alternativet inte alltid finns.

I den här frågan har allmänheten, organisationer, myndigheter och kommuner hört av sig. Och visst finns det, som förste vice talmannen

påpekade, övertoner när man förmedlar sina åsikter till riksdagen. Men det blir lätt så i en engagerande fråga.

Den dominerande delen i brevskröden kommer från ungdomar eller ungdomsorganisationer. Några utdrag ur de många breven finns det anledning att anmäla för kammaren.

Ett av lärarförbunden skriver:

WHO liksom regeringar och organisationer i allt fler länder börjar uppmärksamma de enorma skador som alkoholen åsamkar samhället. Ett problem är att få folk att förstå alkoholsedens betydelse. Vi måste bryta denna tradition, där alkohol och fest kopplas samman. Internationellt hör man ofta Sverige nämnas som ett föregångsland när det gäller alkoholpolitiken. Kan den svenska riksdagens beslut om spritfri representation bidra till att någon utländsk attaché i bästa fall börjar fundera över alkoholseden, så är det gott och väl. Än viktigare är det emellertid att Sveriges riksdag är trovärdigt föredöme för kommuner, landsting och andra församlingar.

Stockholms Blåbandsungdomar skriver:

Ett återinförande av den statliga representationsspritens vore enligt vår mening ett hot mot trovärdigheten i den svenska alkoholpolitiken. Man kan inte verka för en sänkning av totalkonsumtionen i landet samtidigt som man arbetar för en breddning av alkoholseden i den egna – statliga – sektorn.

Motorungdomar i Sörmland säger så här i ett öppet brev:

I stället för att återgå till en slapp lät-gå-politik på alkoholens område borde politikerna stimulera helt alkoholfri representation. Detta har f. ö. mer än hälften av landets kommuner redan gjort.

Och ungdomar från Älvsborgs län tycker:

Ett argument som framförts för spritrepresentationen är att utländska gäster förväntar sig sprit vid middagar. Detta tycker vi är att hålla fast vid dåliga seder och traditioner. En stor del av vårt alkoholmissbruk bottnar just i seden att alkohol skall höra ihop med fest. Menar politikerna att vi i ungdomsorganisationerna skall sträva vidare med att skapa drogfria miljöer? Om politikerna menar allvar och verkligen vill ta sin del av ansvaret för att vi skall få en lägre alkoholkonsumtion – då borde de verkligen själva vara ett gott föredöme.

I ett upprop från DKS N, ett organ för de kristna samfundet, där både frikyrkor och svenska kyrkan står bakom, skriver man:

På senare år har förhållandet med alkohol på arbetsplatserna blivit mer uppmärksammat. Både fackorganisationer, företagshälsovård och personalansvariga på företag har börjat bearbeta det.

Till sist ett citat från en tidigare ledamot av denna kammare, som skriver så här beträffande förslaget om att riva upp 1980 års beslut om spritfri representation: "Vi är säkert överens om att detta bara är en liten länk i kedjan. Men ingen kedja blir starkare än den svagaste länken. Bland de människor jag dagligen träffar i mitt arbete – människor som utför ett tålmodigt arbete i kamp mot det elände som alkohol ställer till med – vet man vad föredömet betyder och Du som riksdagsman kan vara övertygad om att det märks hur Du agerar. Det är min förhoppning att Du ska följa den linje

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

som Erik Wörnberg härom dagen gav uttryck åt och avslå de motioner som lagts om att riva upp beslutet från 1977.”

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de förslag och yrkanden som framförts av folkpartiets företrädare i socialutskottet och skatteutskottet.

I detta anförande instämde Börje Stensson, Kjell Johansson, Olle Grahn, Lars Ernestam och Ulla Orring (alla fp).

Anf. 126 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Elver Jonsson har fel när han menar att jag på något vis skulle vara föraktfull mot de motiv som ligger bakom tankarna på restriktioner och förbud hos en del av kammarens ledamöter. Jag tror att motiven som sådana är högst rimliga. Däremot tror jag att åtgärderna kanske är felaktiga.

Elver Jonsson har alldeles rätt i att jag är kritisk mot överdrivna restriktioner och förbud – främst därför att jag är mycket rädd för att den debatt som förs därom döljer och hindrar en debatt om väsentligare, mer grundläggande problem som gäller orsakerna till alkoholmissbruk.

Jag vill till Elver Jonsson också säga, när han tar upp frågan om den statliga representationen, att den motion som väcktes var föranledd av de praktiska problem som uppkom på grund av riksdagens beslut. Elver Jonsson säger att denna i och för sig ganska lilla fråga väckte stor debatt och stor uppståndelse. Det är alldeles riktigt – jag har själv fått många brev. Men det visar i viss mån att proportionerna har blivit snedvridna. Detta är en rätt liten fråga i sammanhanget. Jag kan inte begripa att Elver Jonsson, mot bakgrund av vad han sade i kammaren, är beredd att tillstyrka vad skatteutskottets majoritet har sagt – man har ju mjukat upp de bestämmelser som man anser vara så befogade. Elver Jonsson borde rimligen här i kammaren ha framställt ett yrkande om att de uttalanden som skatteutskottets majoritet gör inte får göras av riksdagen. Då hade jag förstått hans argumentation och de citat han gjorde från brev och skrivelser.

Anf. 127 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Självfallet skall jag inte ifrågasätta goda motiv. Bo Lundgren klargjorde ju delvis själv genom sitt inlägg att det kanske inte var när det gällde motiven som vi skilde oss utan snarare när det gällde åtgärdssidan.

Bo Lundgren menade att det finns väsentligare saker att göra. En av de punkter som han nämnde gäller vad vi gör under tiden – dvs. medan Bo Lundgren försöker stimulera människor att bli så starka att de kan klara av dessa problem, eller till dess skolan får en sådan ställning att den kan forma så självständiga ungdomar att de inte får alkoholproblem i någon situation, eller till dess familjerna kan bli den trygga miljö som innebär att vi inte har de trasiga och sönderslagna hem som jag just talade om. På den punkten hade Bo Lundgren inga recept att komma med. Jag är i och för sig inte förvånad över det, eftersom Bo Lundgren, såvitt jag har fattat inläggen hittills, representerar den linje som jag försökte beskriva som den serviceinriktade – där man kräver förenklingar och större tolerans för alkoholbruket, men inte

är beredd att för egen del göra inskränkningar i solidaritet med de människor som har svårigheter på detta område.

Sedan håller jag med om att frågan om statlig spritrepresentation är ganska liten. Det är, som det stod i ett brev som jag citerade, en liten länk i den kedja av åtgärder som behövs. Men svensk alkoholpolitik bygger ju på serier av åtgärder som sammantagna blir en fast grund – eller, om man så vill, en rad byggstenar. Man kan inte rycka ut en och annan av dessa byggstenar och ändå hävda att det skall vara samma stabilitet i byggnaden.

Därför måste en rad positiva insatser inom socialpolitiken, bostadspolitiken och arbetsmarknadspolitiken förenas både med den aktiva prispolitiken och med restriktioner, som i grunden är positiva för hela samhället.

Anf. 128 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag sade i mitt inledningsanförande att de alkoholrestriktioner som införs – och som det är nödvändigt att införa – måste vara väl motiverade, så att de inger respekt. De måste också tillämpas konsekvent. Jag menar exempelvis att vi måste vara beredda, och det är jag själv, att skärpa straffet för langning.

Det är ett exempel, som svar på de frågor Elver Jonsson ställde.

Anf. 129 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag skall göra ett ärligt försök att pressa ned tiden för mitt anförande, så att det ges möjlighet för oss att ta ställning i denna sakfråga i kväll.

I år har det inte varit möjligt att få en samlad och övergripande drogpolitisk debatt. Socialutskottets betänkande beträffande vårdsektorn och narkotikafrågan behandlades föregående vecka. I dag är det skatteutskottets betänkande med ett tungt yttrande från socialutskottet. Om någon vecka kommer bryggerinäringen in i bilden.

Jag har naturligtvis förståelse för att det är svårt att samla de olika avsnitten och därmed möjliggöra en helhetsdebatt i drogfrågorna, som har många aspekter – sociala, hälsopolitiska och samhällsekonomiska. Men nog vore det önskvärt att i framtiden få en samlad debatt.

Alkoholen orskar många svårigheter. Man kan i dag konstatera att vart tredje dödsfall bland medelålders män orsakas av alkohol. Nästan hälften av alla män som avlider i medelåldern har en registrerad överkonsumtion av alkohol.

Det visar en mycket omfattande undersökning, gjord vid Malmö allmänna sjukhus. Forskarna där slår fast, att dödsfall orsakade av alkohol är klart underrapporterade. Den officiella statistiken är med andra ord missvisande.

Vi kan alltså återigen konstatera att en larmrapport pekar ut alkoholen som folkhälsans fiende nummer ett. Och alkoholen skövlar inte bara hälsa och liv, den är också en social splitterbomb, som utgör en allt hårdare samhällsekonomisk belastning. Var fjärde sjukhussäng upptas av människor som vårdas p. g. a. alkoholbruket. Det betyder att mycket annan livsviktig

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

vård trängs åt sidan i dessa ekonomiskt kärva tider.

Det är både humanitärt och ekonomiskt angeläget att medverka till att dra åt spritkranarna och kämpa för en förändrad attityd till alkoholbruket. Att inte ställa upp i den kampen, det är att visa prov på grov cynism och total brist på solidaritet.

Alkoholens skadeverkningar är oerhörda. Varför sätts det inte in betydligt intensivare åtgärder för att stoppa alkoholbruket? Har traditionen att ta en sup med den saken att göra? När människor dör i det som brukar kallas knarkträsket anses detta oerhört allvarligt. Men när mängder av människor dör i "alkoholträsket" – som vi inte kallar det – passerar detta oftast utan någon större uppmärksamhet.

Men alkoholens skadeverkningar är inte bara medicinska – de är också i hög grad sociala och ekonomiska.

Kopplingen mellan alkohol och våldsbrott är tydlig. En sådan enkel åtgärd som lördagsstängda systembutiker har minskat våldet, både i hemmen och på gatorna.

Samhällets kostnader för alkoholens offer är också skyhöga. Ingvar Byström, landstingspolitiker i Västernorrland, förklarade för en tid sedan i ett TV-program att skatten i hans hemlän skulle kunna sänkas med två kronor och femtio öre om alkoholskadorna försvann!

Samhällsekonomiska argument borde inte behövas för att stoppa mänskliga tragedier. Men uppenbarligen behövs de – och de får i dagens krisklimat allt större tyngd. Sverige har inte råd med nuvarande höga alkoholkonsumtion – varken ur humanitär eller ekonomisk synvinkel.

Det har redan sagts i dagens debatt att alkoholkonsumtionen har sjunkit under den senaste perioden, 1977–1981, med 20 %. Det är bra. Detta är den officiella statistiken. Vad sedan den dolda alkoholkonsumtionen har skapat är svårt att mäta. Undersökningar har visat att det i första hand är de försiktiga – måttlighetsbrukarna – som har blivit försiktigare. Det är i sig självt bra, men det löser inte hela problemet.

Så länge alkohol säljs kommer stora grupper att vara missbrukare. Därför behöver vi en levande opinionsbildning i dessa frågor i vårt land.

Massmedia vill ju ofta tona fram att t. ex. nykterhetsrörelsens mål skulle vara en ständig förbudsmentalitet. Men det är fel. Låt mig åtminstone få säga här i riksdagen att det inte är nykterhetsrörelsens mål att torrlägga Sverige genom förbud. Självfallet delar vi absolutister uppfattningen att alkoholen, i likhet med andra hälsofarliga ämnen, måste omgärdas med vissa regler. Regler kan inte göra alkoholen i sig ofarlig, men de kan i någon mån hjälpa till att mildra skadorna.

Nykterhetsrörelsens slutmål är ett samhälle utan alkoholskador. Men detta kan inte åstadkommas genom totalförbud mot folkflertalets vilja. Alla sådana åtgärder är meningslösa.

Skadorna kommer dock att bestå så länge det finns alkohol och alkoholvanor, åtminstone till dess att allt flera människor väljer helnykterheten. Det är sålunda i det förebyggande arbetet som nykterhetsrörelsen skall stå i kampens mitt.

Vill man åstadkomma förbättringar – alltså minska alkoholkonsumtionen och därmed begränsa skadorna – då måste man vidta åtgärder i det förebyggande arbetet.

Vill vi åstadkomma förbättringar krävs det att vi går till attack mot alkoholkulturen, dvs., det handlar om attityder och beteenden. Mycket av den representationsdebatt som förs är en fråga om attityder och beteenden.

Vill vi ändra attityderna krävs det två saker: vi måste äga massmedias och folkflertalets öra.

Här, liksom i den ekonomiska debatten, finns också en tredje väg, och lyckas vi vandra den får vi också både massmedias och folkflertalets öra. Den tredje vägen är att folkrörelserna engagerar sig hårdare i dessa frågor.

Jag måste få notera det som hänt de senaste åren. Medvetenheten i drogfrågorna har ökat väsentligt! Tar man del av alla de olika drogpolitiska programmen – politiska, fackliga och inte minst kommunala och landstingskommunala – finner man att medvetenheten om att det här är problem är så stark att den borde få genklang även här i riksdagen.

Jag kan inte underlåta att framhålla regeringens initiativ till bildandet av narkotikakommissionen. Denna har i sitt förslag möjliggjort en resursförstärkning för att vidga droginformation inom vårt utbildningsväsende. Genom våra skolor har vi stora möjligheter att få fram ökade kunskaper om dessa frågor. Det var ett bra förslag, och det visar på ett positivt sätt att samhället vill medverka i attitydarbetet.

Men det finns i vårt samhälle också negativa krafter som tränger sig fram. Otivelaktigt finns det ett internationellt alkoholkapital, som via utvecklingen t. ex. inom massmedia, när det gäller satelliter o. d., kan få oerhört negativa effekter. Dessa kapitalintressen står ekonomiskt bakom stora och folkära TV-serier av typ Dallas, där öppenheten för alkoholbruk är tydlig, vilket gör att alkoholreklam och förljugen alkoholkultur tränger in i våra vardagsrum, där vi sitter nästan försvarslösa.

Vi har i motion 845 tagit fram vissa alkoholpolitiska åtgärder, som vi anser att samhällets alkoholpolitiska arbete bör inriktas på och som regeringen rimligen i sitt uppföljningsarbete bör beakta.

Vi säger som sammanfattning i vår motion att det gäller att minska den totala alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna. Vi föreslår därför att ett delmål för alkoholpolitiken fastställs. Vi säger att prisinstrumentet är ypperligt när det gäller att hålla alkoholkonsumtionen nere. Vi säger att man bör motverka det privata vinstintresset och avskaffa det och stoppa säljstimulerande åtgärder på alkoholområdet. Vi är inte främmande för ett systemkort som innebär att obligatorisk legitimation på Systembolaget införes. Men framför allt vill vi ha positiva åtgärder: Samhällets stöd till folkrörelserna bör omhuldas och en ökad satsning på undervisning och information genomförs.

Skatteutskottets betänkande och socialutskottets yttrande tar upp dessa frågor, och skrivningarna är av sådan art att det bör ligga i regeringens intresse att följa upp de olika tankegångar som både motionen och

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

utskottsbetänkandet omfattar. Den centrala punkten är att riksdagen målmedvetet medverkar till att fastställa den övergripande målsättningen. Som ett delmål måste vi inrikta totalkonsumtionen på en minskning. Därmed måste samhället också vara berett att vidta åtgärder, som motsvarar den framtida utvecklingen. Stöder vi folkrörelserna i deras förebyggande arbete, får vi en chans att ändra attityderna. Därmed begränsar vi också alkoholkonsumtionen i positiv riktning.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan.

Anf. 130 ELLA JOHNSSON (c):

Herr talman! Det beslut som riksdagen tog 1980 om spritfri representation har blivit normgivande för både kommuner och landsting och likaså för åtskilliga organisationer. Att nu ändra på detta beslut skulle kunna få olyckliga och på många sätt negativa effekter.

I pengar räknat uppgår den statliga representationen inte till så stora summor, men attitydmässigt betyder vårt ställningstagande i denna fråga oerhört mycket. Vi måste genom våra handlingar och beslut visa att kampen mot alkoholen inte endast är en uppgift för människor och aktiviteter utanför detta hus. Såsom rikspolitiker måste vi gå före med goda exempel. Varför skall kommuner och landsting och andra ha spritfri representation, om inte staten har det? Alla de organisationer och enskilda som arbetar på att skapa alkoholfria miljöer i olika sammanhang, skulle uppleva det såsom ett slag i ansiktet och ett steg tillbaka.

Jag säger detta med anledning av motion 1738, vari motionärerna kräver en långtgående uppmjukning av 1980 års beslut om spritfri statlig representation. I motionen talas bl. a. om avsteg från internationella umgängesregler och om en egendomlig bild av vårt begrepp om gästfrihet. Det finns ju ett gammalt talesätt, som säger att "man får ta seden dit man kommer". Olika länder har ju olika både mat- och dryckesseder, och sådant brukar vi respektera. Nog måste väl en god gästfrihet kunna visas på många andra sätt än genom innehållet i glasen på middagsbordet.

Utskottsmajoriteten har dock ansett att det kan finnas tillfällen, speciellt i internationella sammanhang och vid besök av utländska gäster, då undantag bör kunna göras. Det blir då talmannen eller vederbörande statsråd som i varje enskilt fall får besluta om sådant undantag. Med den föreliggande utskottsskrivningen har bättre klarhet givits om dylika undantag än som framgick av 1980 års beslut.

Krav på ändringar i utformningen av dryckesbeskattningen har varit under debatt de flesta åren i riksdagen. Den utformning beskattningen har i dag är alkoholpolitiskt motiverad, och några nya skäl som motiverar förändringar har utskottet ej heller denna gång kunnat finna. Snabbvinsatsernas alltför stora tillgänglighet upplever många av oss såsom förödande från alkoholpolitisk synpunkt, i synnerhet för våra ungdomar. Vi vet att gjorda beräkningar visar att det under 1982 såldes mellan 300 000 och 400 000 snabbvinsatser, vilket motsvarar ca 10 miljoner liter färdigt vin. Detta ger onekligen

anledning till oro. Utskottet hoppas därför att regering och socialstyrelse följer utvecklingen och kommer med förslag till åtgärder, om försäljningen skulle visa på fortsatt oroande utveckling.

Etableringen av systembutiker har tagits upp i en motion. Självklart är att man även i fortsättningen måste bedöma denna etablering från servicesynpunkt men även med tanke på de alkoholpolitiska och sociala konsekvenserna. Självklart är också att man lyssnar till de kommunala önskemålen. Det tillägg som gjorts i avtalet mellan staten och Systembolaget innebär att man nu tillämpar en tremilsgräns, och det ökar möjligheterna för fler kommuner att få en systembutik. Jag vill i detta sammanhang påminna om alla de utlämningsställen som serverar människor i glesbygd med alkoholvaror.

Alkoholpolitiken har under senare år fått en alltmer framskjuten plats i samhällsdebatten. Detta har lett till att kunskaperna hos allmänheten ökat om alkoholens skadeverkningar både för den enskilde och för samhället i stort. De förebyggande satsningar som gjorts, bl. a. vad gäller upplysning och prispolitiska åtgärder, har givit positiva resultat. Alkoholkonsumtionen har minskat. Samtidigt har vi tyvärr kunnat konstatera att vi fått en annan fördelning av konsumtionen. Detta kan ge anledning till att vi framöver måste pröva andra vägar.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till skatteutskottets förslag och avslag på samtliga motioner.

Anf. 131 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Skatteutskottet har i ett av riksdagen godkänt uttalande 1976 förutsatt att stat och kommun bör kunna visa återhållsamhet i fråga om användning av alkoholdrycker i representationssammanhang. Detta, herr talman, anser jag bör kunna vara utgångspunkten också i dagens debatt, även om riksdagen 1980 uttalat sig i annan riktning.

Många människor har engagerat sig i den här frågan. Det framgår inte minst av alla brev som tillställts riksdagsledamöterna från skilda organisationer och enskilda personer. Det är naturligtvis bra med ett starkt engagemang. Det önskar vi många gånger finnes i andra, kanske viktigare frågor. Jag har också förståelse för många av de synpunkter som kommit fram. Men enligt min uppfattning har frågan om användningen av alkoholhaltiga drycker i representationssammanhang fått orimliga proportioner. Det handlar ju inte om att sprit och vin fortsättningsvis skall flöda i sådana sammanhang.

Om nu uttalandet 1980 om spritfri statlig representation lett till svårigheter i praktiken, finns det väl all anledning till en viss uppmjukning, utan att man därigenom frångår den vägledande principen att statlig alkoholrepresentation skall vara återhållsam och stå i överensstämmelse med vedertagna alkoholpolitiska målsättningar. Det framgår också klart i socialutskottets yttrande över motion 1738.

Skatteutskottet anför i sitt betänkande att undantag skall kunna göras vid besök av utländska gäster och i internationella sammanhang. Sådana beslut bör i varje enskilt fall fattas av talmannen för riksdagens räkning och av

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

vederbörande statsråd i fråga om den statliga representationen i övrigt.

Herr talman! Om man nu är beredd att ge talmannen och statsråden detta förtroende i dessa sammanhang har jag svårt att förstå varför vi inte kan ge dem förtroendet fullt ut. Jag litar fullt och fast på talmannens och statsrådets sunda förnuft och goda omdöme. Att sätta upp pekpinar är därför fullständigt onödigt. Det vill jag snarare beteckna som ett misstroende mot dem.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation 1 vid skatteutskottets betänkande nr 47.

I detta anförande instämde Birgitta Johansson, Anita Johansson, Lilly Bergander, Maria Lagergren, Hans Pettersson i Helsingborg, Egon Jacobsson, Lisa Mattson, Valter Kristenson, Inga-Britt Johansson, Kurt Hugosson, Gunnar Ström och Iréne Vestlund (alla s).

Anf. 132 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Under hela efterkrigstiden har ungdomarnas alkoholkonsumtion ökat. 1947 var 49 % av alla 17-åriga pojkar och 58 % av flickorna i samma åldersklass absolutister. Men 1980 var bara 13 resp. 11 % av 17-åringarna helnykterister.

På läkarstämman i december 1981, som särskilt tog upp alkoholkonsumtionen, redovisade alkoholforskaren Ulf Rydberg att ungdomar födda 1955–1965, dvs. ungdomar i 17–27-årsåldern har den högsta alkoholkonsumtionen någon ungdomsgrupp någonsin haft. Denna åldersgrupp är "mellanölsgenerationen", dvs. ungdomar som var i tonåren när mellanölet tillhandahölls.

Följderna av mellanölets skadeverkningar i ungdomsgrupperna märks nu i form av allt fler unga alkoholister på vårdanstalterna. Ett mått på problemet kan vara att antalet förtidspensionärer yngre än trettio år under perioden 1970–1978 mer än fördubblades. Ett annat mått på ungdomsalkoholismen är att ca 10 % av 18-åringarna som mönstrar för militärtjänst får frisedel på grund av sitt drogmissbruk.

Dr Märta Alsén beskrev en gång effekterna vid Lillhagens sjukhus av motbokens slopande på följande drastiska sätt: "Det var som en uppdämd flod vällde över oss." År 1954–1978 *tolvdubblades* antalet intagningar av alkoholister på psykiatriska sjukhus.

Forskarna Peterson, Kristenson, Stenby, Kranz och Trell har för åren 1975–1979 gjort en undersökning i Malmö av 10 000 män födda 1926–1932 angående orsakerna till inträffade dödsfall. De alkoholrelaterade dödsfallsorsakerna visade en sex gånger högre frekvens än som angavs i den officiella statistiken!

I samband med mönstringsförrättning avseende 18-åriga Stockholmspojkar under tiden oktober–december 1980 har man kartlagt deras alkoholkonsumtion månaderna före mönstringstillfället. Docent Per Anders Rydelius har redovisat att den *månatliga alkoholkonsumtionen* för 7 % av pojkarna motsvarade två–fyra helflaskor starksprit, och för 4 % motsvarade den mer

än fyra helflaskor starksprit. En pojke påstod sig ha konsumerat alkohol-
drycker motsvarande 17 helflaskor starksprit per månad.

Prispolitiken och den massiva satsningen på upplysning och vård har
visserligen lett till en i och för sig välkommen reduktion av totalkonsum-
tionen av alkohol under de senaste åren. Men dess värre torde detta endast
marginellt kunna påverka skadeutvecklingen, enligt alkoholforskaren Leif
Lenke. I ett land med fri alkoholförsörjning konsumerar 10–15 % av männen
ungefär *hälften* av all försäld alkohol. Av naturliga skäl är det främst denna
grupp som drabbas av de svåra alkoholskadorna.

Naturligtvis skall vi fortsätta med en aktiv prispolitik och satsningarna på
upplysning och vård. *Men det räcker inte!* Ett ransoneringssystem torde vara
den enda effektiva lösningen.

Jag skall inte sticka under stol med att jag länge varit negativt inställd till en
alkoholransonering, men talrika forskarrapporter under senare år – jag har
nyss redovisat några – har övertygat mig om att en ransonering är den *enda*
åtgärd som kan hjälpa de gravt alkoholiserade.

Många ryggar dock inför tanken på en återgång till det tungrodda och ur
psykologiska synpunkter tvivelaktiga Bratt-systemet. Men det finns bättre
alternativ. Socialdepartementet har redan klarlagt hur ett effektivt och
administrativt enkelt ransoneringssystem skulle kunna vara uppbyggt. I
dataåldern behöver vi inte längre några motböcker med angivna tilldelningar
och annotationer om uttag etc.

Det är emellertid angeläget att en alkoholransonering noggrant förbereds
samt att forskaresurser samtidigt avdelas för en successiv uppföljning och
utvärdering så att man snabbt kan vidta eventuella erforderliga justeringar av
teknisk och kvantitativ art. En *treårig försöksperiod* synes vara lämplig,
innan man tar definitiv ställning till huruvida en permanent alkoholranso-
nering är ett lämpligt inslag i samhällets strävan att reducera alkoholskador-
na och därmed också samhällets kostnader till följd av alkoholmissbruk.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till motion 1982/83:882.

Anf. 133 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag vill erinra de talare som har åberopat socialutskottets
yttrande över den här motionen som är aktuell om att socialutskottet inte var
enigt i sitt yttrande över motionen. Vi var några stycken som stod fast vid det
beslut som socialutskottet fattade när den här begränsningen infördes. Det
var framför allt själva symbolfrågan som var avgörande. Vi resonerade så att
socialutskottets ställningstagande skulle kunna uppfattas så, att riksdagen nu
intar en förändrad attityd i alkoholfrågan.

Jag vill med anledning av hennes anförande säga till Aina Westin och mina
övriga socialdemokratiska vänner i socialutskottet att detta beslut dock kom
till på grundval av en socialdemokratisk motion. Den borgerliga regeringen
levde efter detta beslut. Sedan har man gjort en kompromiss i skatteutskot-
tet. Jag förstår att den kompromissen har kommit till med tanke på att man
skulle försöka förmå kammarens ledamöter att inte i större utsträckning
ställa sig bakom motionen av Ingegerd Troedsson m. fl.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Jag vill sedan kommentera vad några av talarna sagt. Jag har fäst mig vid vad Bo Lundgren sade, både i sitt huvudanförande och i sina repliker. Bo Lundgren sade att restriktioner måste vara välmotiverade. De får inte vara överdrivna, och de måste inge respekt.

Vad är det för restriktioner som Bo Lundgren under ärens lopp har ansett välmotiverade? Jag kan inte erinra mig någon.

Bo Lundgren tar också upp frågan om mellanölet. För att travestera Egon Jacobsson måste jag säga: Bo Lundgren är fantastisk.

Rune Torwald har nyss redovisat undersökningar som är gjorda och som är redovisade på läkarstämman. Det finns flera olika undersökningar som ger klarhet om att mellanölsperioden var en inkörsport till alkoholmissbruk för väldigt många ungdomar. Det är dessa ungdomar som i dag utgör de stora och tunga missbrukargrupperna, som vi har på alkoholistanstalterna. Det går inte att komma ifrån att mellanölet här har varit en av de stora orsakerna. Det behövs inga utvärderingar, Bo Lundgren. Vi har tillräckligt med material som bevisar mellanölstidens skadeverkningar.

Vi var 1977 eniga om att här i riksdagen lägga fast principerna för alkoholpolitiken, som sedan undan för undan har måst följas upp med olika åtgärder. Vi har lyckats så till vida att det i dag börjar gå upp i större utsträckning för svenska folket och glädjande nog hos en stor del av tonåringarna vilka svåra följder spritmissbruket har. Vi vet att den svenska sjukvården i dag kostar oss ungefär 60 miljarder kronor. Av dessa kostnader går 25 %, eller ca 15 miljarder, årligen till vård där alkoholmissbruk finns med i bilden. Det är förvånande att den saken aldrig berörs i diskussionerna om statens sparande. Jag har aldrig hört moderaterna ta upp detta, men här finns det stora möjligheter till besparingar. Ni som företräder en alkoholli-beral linje och inte vill ha några restriktioner bör vara så uppriktiga att ni säger: O.K., vi är beredda att ytterligare lägga några tusenlappar per år på skattsedeln – för det är detta som det är fråga om –, så att vi får behålla friheten när det gäller alkoholen.

Sedan går det inte att diskutera narkotikafrågan utan att också ta med alkoholen. Jag har träffat väldigt många ungdomar runt om i landet. Det har rått samstämmighet om uppfattningen att bruket och missbruket av narkotika har börjat när vederbörande befunnit sig i ett alkoholpåverkat tillstånd. Här finns det ett klart samband. Därför måste vi samtidigt som vi bekämpar narkotikamissbruket också föra kampen mot bruket och missbruket av alkohol.

Jag har tillsammans med Rune Torwald skrivit på en motion om försök med alkoholransonering. Liksom Rune Torwald har jag varit motståndare till detta, men jag har blivit överbevisad. Jag tror inte att vi når den här stora missbrukargruppen med information. Jag är klart medveten om att vi inte har tillräckligt stark opinion bakom oss i dag, men jag är övertygad om att opinionen växer och att vi blir tvungna att vidta hårda åtgärder på detta område.

Herr talman! Våldiga känslor är i svallning här i kammaren i kväll liksom också utanför kammaren. Alla förklarar att det är en liten fråga, men så drar vi i gång en stor debatt.

När det gäller den s. k. bjudspriten gäller det naturligtvis först och främst en attitydfråga. När partimotionen skrevs menade vi att de som är i samhällets ledning själva bör visa restriktivitet. Jag har många gånger påmint om att det var SSU som gick före när det gällde alkoholfria miljöer. Annars brukar vi ju säga att det är de äldre som skall gå före. Det var emellertid SSU som tog det verkliga initiativet. Detta berodde kanske på att SSU ser framtiden för de ungdomar som SSU har att göra med.

Röstar vi på reservationen innebär det, enligt min mening, en signal utåt som inte är bra, eftersom vi redan har ett beslut som bara är två år gammalt. Vi ger en signal som kan uppfattas som att man inte behöver ta så allvarligt på det här. Men det menar jag att man måste göra. Jag skulle önska att vi lugnade ned oss och tänkte på det här litet grand och i allt väsentligt höll fast vid det beslut som vi redan har fattat och bakom vilket det finns en socialdemokratisk partimotion. Naturligtvis beklagar jag att den socialdemokratiska gruppen uppvisar delade meningar på den här punkten.

Herr talman! Jag talar här mest utifrån socialutskottets utgångspunkter. Jag åhörde häromdagen Landstingsförbundets vårddebatt. Den rörde sig om flera saker, men den tog även upp alkoholfrågan. Kurt Ward, Landstingsförbundets ordförande, sade att dödligheten när det gäller alkoholrelaterade sjukdomar har fördubblats under åren 1969–1978. Vi skall tänka på detta litet grand.

Vad var det som var orsaken? Det var naturligtvis den liberalisering som vi alla upplevde under åren dessförinnan. Vi har nu varit med om en sänkning av alkoholkonsumtionen som inte är obetydlig. Även om man vet att hembränningen har ökat, har det skett en betydande sänkning. Vi spanar efter om detta skall få något resultat i fråga om skadorna. På Landstingsförbundets kongress bevitnades också att man kan se detta: skadorna är inte längre så allvarliga. Ändå vet vi att det naturligtvis sker en eftersläpning. Den alkoholpolitik som vi i stort sett i enighet har kunnat föra och den konsumtionsbegränsning som har skett har alltså varit till stor fördel.

I ett inlägg vid Landstingsförbundets kongress sade en talare, folkpartisten Nils Hallerby, att om det var så att man kunde säga att alkohol är cancerframkallande, skulle vi se mycket allvarligare på den. Då gick dr Gunnar Ågren, vpk, upp och sade att det är den i högsta grad. Man riskerar både levercancer, cancer i matstrupen och cancer i munhåla och svalg samt möjligen också cancer i bukspottkörteln. I själva verket, sade dr Ågren, är alkoholen ett av de mest cancerframkallande miljögifter vi över huvud taget har i vårt samhälle, om vi mäter detta i antalet fall.

Återigen, riksdagskamrater: Detta är en stor hälso- och sjukvårdsfråga, som vi har anledning att ta med mycket stort allvar. Den alkoholpolitik som vi har inlett har vi anledning att fortsätta med mycket stor kraft.

Jag hade begärt ordet för att också säga något om alkoholransonering, men

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

min taletid är snart ute. Vi kommer säkert tillbaka till den frågan. Jag vill bara säga att det inte finns några bevis för att alkoholransonering skulle kunna innebära en sänkning av konsumtionen. När alkoholransonering infördes i mitten av 1910-talet hade man nått botten, men från de åren skedde en ökning. Vi har också en helt annan situation nu än vad vi hade vid den tiden.

Så långt jag kan se, och att döma av de vetenskapliga bevis som man kan åberopa, kommer alkoholransonering inte att lösa konsumtionsfrågan. Som den socialdemokratiska motionen har sagt och andra har varit eniga om, får vi gå via priset och skatten, och via attityderna.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till skatteutskottets majoritetshemställan.

Anf. 135 HANS PETTERSSON i Helsingborg (s):

Herr talman! Här har vi kommit in i en mycket ingående och djupgående alkoholpolitisk debatt. Det råder stor enighet, det är jag säker på, när det gäller att motverka missbruk av alkohol. Vi skall lägga ner all kraft vi har för att försöka klara de problemen.

Jag skrev på motion 1738 om den statliga representationsspriten, men jag såg inte detta som en alkoholpolitisk fråga. Jag såg det inte heller som en ekonomisk fråga. Föregående talare har i debatten redogjort för balansen mellan kostnader för den ena och den andra sortens alkohol. Skadorna kan väl också bedömas med de måtten.

Jag skall inte tala mycket om den här frågan – det finns en annan motion som jag tänkte säga ett par ord om – men jag tycker att de människor som styr landet, länen, landstingen, kommunerna och stora företag måste kunna få förtroendet att bjuda också på en sup.

Jag har tillsammans med Bengt Silfverstrand motionerat om etablering av systembutiker. Vi har tagit upp två kommuner som exempel, Åstorps och Bjuvs kommuner i Skåne. Det vi vänder oss mot är att det har satts upp en gräns på 30 km. Är det inte minst 30 km till närmaste systembutik får inte kommunen någon egen systembutik. Vi tycker att det är galet att man gör den här bedömningen efter antalet kilometer. Det vore bättre om det – som vi har kunnat höra tidigare i debatten – var kommuninvånarnas servicebehov och kommunernas ställningstagande som låg till grund för om kommunen skall ha systembolag eller ej.

Lördagsstängningen innebär också problem. De människor som bor och jobbar i Åstorp kommer inte in till exempelvis Helsingborg på en vanlig kväll. På lördagen är systembolaget stängt. Vad gör de då? Jo, då åker de till Helsingborg för att sedan fara över till Helsingör och köpa brännvin. De handlar också andra saker i Helsingör. Det har omvittnats av många handlare på andra sidan sundet att det rör sig om miljontals kronor som den vägen åker ut ur landet.

Jag kan inte heller se något alkoholpolitiskt syfte med att inte varje kommun som har underlag för en systembutik också skulle kunna få en sådan.

Herr talman! Tiden går, och jag vill sluta med att yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

Anf. 136 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Några ord om den statliga representationen. 14 års riksdagserfarenhet borde ha lärt mig att varje motion om något som har med alkohol att göra uppmanar till en debatt som svävar ut långt ifrån motionsyrkandet. Men ändå blir jag varje gång lika förvånad över orimliga angrepp i de rader av brev som kommer mig till handa. En del angrepp faller på sin egen orimlighet.

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Min avsikt som motionär i detta sammanhang har varit att ge landets statsminister, talman och statsråd möjlighet och förtroende att i undantagsfall bjuda på något annat än vin. Jag har självfallet avsett representation för utländska gäster. Resultatet har blivit att jag i brev har utpekats som något av folkförförare och anklagats för att som riksdagsman vilja dricka sprit på skattebetalarnas bekostnad. Det är så orimligt att jag undrar vart förnuftet har tagit vägen.

Detta till trots skall jag säga att det genom skatteutskottets betänkande har skett en uppluckring. Mitt önskemål har delvis kunnat tillgodoses, och jag avser att rösta på utskottets hemställan. Men jag måste säga att det – när jag har suttit och lyssnat på debatten och man har varit så långt från verkligheten som man över huvud taget kan komma – har funnits ögonblick då jag skulle kunna ha tänkt mig att rösta på reservationen i stället.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (ransonering och registrering m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 882 av Rune Torwald och Rune Gustavsson, bifölls med acklamation.

Mom. 3 (statlig representation)

Reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. bifölls med 176 röster mot 121 för utskottets hemställan. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (utformningen av dryckesbeskattningen)

Reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. bifölls med 164 röster mot 135 för utskottets hemställan.

Mom. 7 (servering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 75 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 8 (etablering av systembutiker)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 89 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 140

Torsdagen den
5 maj 1983

*Alkohol vid statlig
representation,
m. m.*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

21 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1982/83:48 Användningen av hundskattemedlen

Försvarsutskottets betänkanden

1982/83:12 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 (prop.

1982/83:125 delvis)

1982/83:13 Ändrad indelning av försvarsmaktens personal, m. m. (prop.

1982/83:143)

1982/83:14 Ändring i civilförsvarslagen (prop. 1982/83:161)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

22 § Anf. 137 TREDJE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas kulturutskottets betänkande
24 främst.

23 § Kammaren åtskildes kl. 23.54.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert